ЛІСТАПАД
7
ЧАЦВЕР
№ 36 (492)
1940 год
ЦАНА 20 КАП.

Пралетарыі ўсіх краін, еднайцеся!

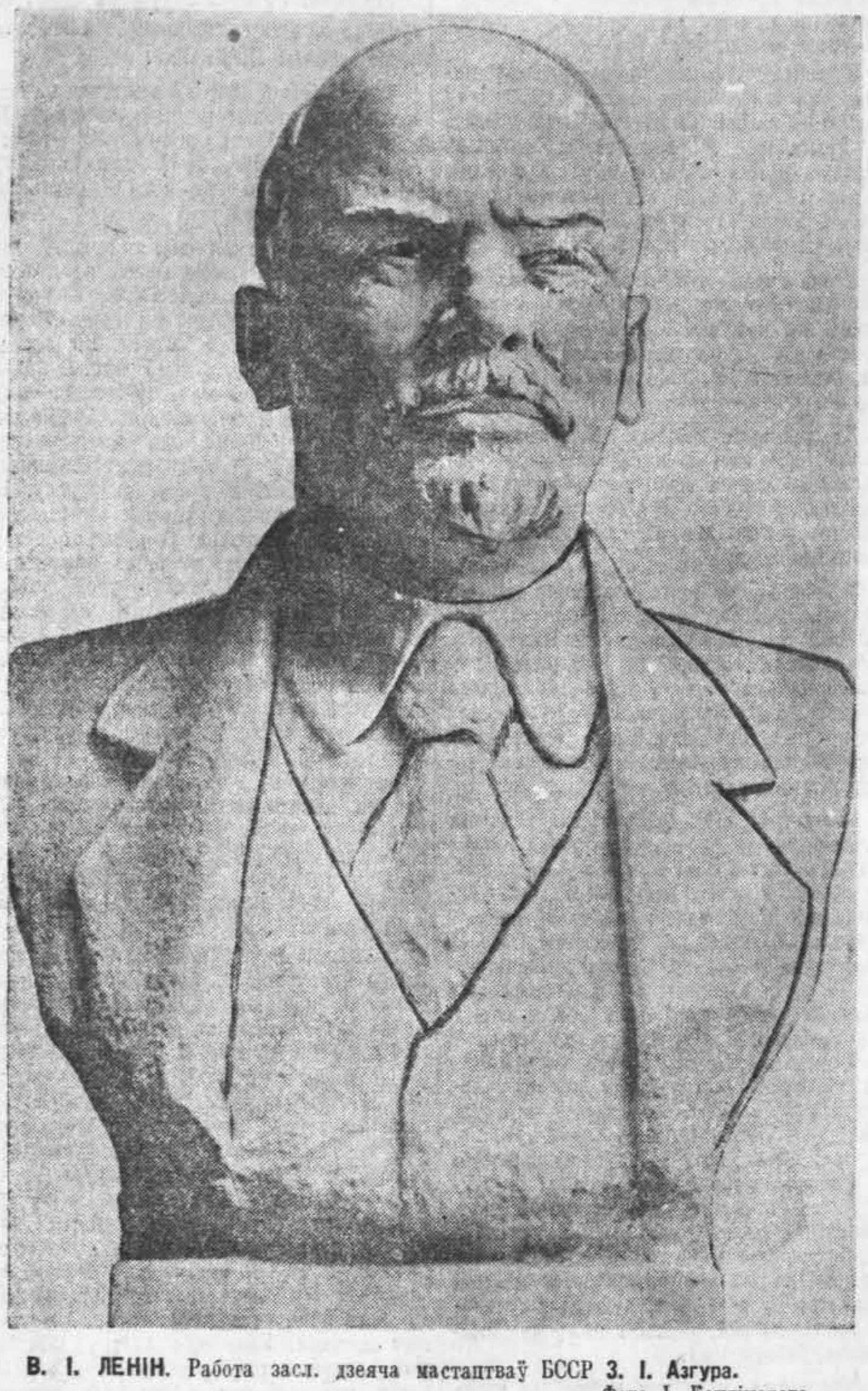
ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН ПРАУЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР І УПРАЎЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВАЎ ПРЫ СНК БССР

Няхай жыве вялікі непераможны сцяг Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна! Няхай жыве ленінізм!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі.

★★★

В. І. ЛЕНІН. Работа засл. дзеяча мастацтваў БССР **З. І. Азгура.** Фота І. Каплінскага.

XXIII ГАДАВІНА ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧНІКА

23-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі святкуе соцыялістычная радзіма — магутны Совецкі Саюз. 23 годы ўпэўнена і непахісна пад сцягам партыі Леніна—Сталіна ідзе па шляху к комунізму вялікі совецкі народ.

Дэманстрыруючы велічныя поспехі соцыялістычнай працы, навукі, тэхнікі, мастацтва, выходзіць краіна Советаў на ўрачысты кастрычніцкі парад. Палымнеюць пабеданосныя чырвоныя сцягі. Запаляюць сэрцы натхняючыя лозунгі слаўнай 23-гадавіны Вялікага Кастрычніка.

Прыклад краіны соцыялізма, як пуцяводны маяк, асвятляе шлях працоўным усяго свету, натхняе іх, умацоўвае іх веру ў свае сілы, надзею вырвацца з капіталістычнага зморку, з вогнішча другой імперыялістычнай вайны, якая з кожным днём разрастаецца ўсё шырэй і ўсё больш народаў уцягвае ў свой крывавы вір.

Совецкі Саюз няўхільна праводзіць сталінскую знешнюю палітыку. Гэта палітыка забяспечыла бліскучыя поспехі ва ўмацаванні магутнасці краіны соцыялізма, яе міжнароднага аўтарытэту. Гэта палітыка забяспечвае мірную працу совецкіх людзей, прыўмножанне багаццяў нашай радзімы.

Совецкі народ не забывае ўказанняў вялікага Сталіна аб капіталістычным акружэнні, аб неабходнасці быць у мабілізацыйнай гатоўнасці. Нястомна ўмацоўвае совецкая краіна Чырвоную Армію, Чырвоны Флот, геранчную авіяцыю, сваю абараназдольнасць і непрыступнасць сваіх граніц.

Залатыя старонкі ўпісаў прайшоўшы год у гісторыю перамог совецкага народа. Забяспечана безапаснасць горада Леніна, умацавана паўночна-заходняя граніца. Ліквідыравана гістарычная несправядлівасць, —народы Бесарабіі і Паўночнай Букавіны з'еднаны з роднымі народамі вялікай совецкай зямлі. Пад чырвоны сцяг соцыялістычнай краіны сталі тры прыбалтыйскіх рэспублікі — Літва, Латвія і Эстонія.

Палымнеючае сонца Сталінскай Канстытуцыі асвятляе шчаслівы шлях шаснаццаці родных совецкіх рэспублік. 23-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка совецкі народ адзначае паспяховым ажыццяўленнем задач Трэцяй сталінскай пяцігодкі.

Магутная пераўтвараючая, жыццётворчая сіла соцыялістычнага ладу цудоўна змяніла за прамінуўшы свабодны год аблічча гарадоў і вёсак заходніх абласцей нашай рэспублікі. Новымі грандыёзнымі поспехамі сустракае Совецкая Беларусь радаснае свята. З дня ў дзень множацца здабыткі прамысловасці, шырыцца стаханаўскі рух. Багатым ураджаем аддзякавала за сумленную, старанную працу калгасная зямля. Гасцінна адкрываюць свае дзверы для моладзі школы фабрычна-заводскага абучэння, рамесленыя і чыгуначныя вучылішчы, дзе соцыялістычная дзяржава будзе клапатліва выхоўваць кадры для прамысловасці.

Пад вадзіцельствам партыі Леніна — Сталіна совецкі народ, нязменна ўмацоўваючы свае сілы, сваё маральна-палітычнае адзінства, пабедна ідзе сонечным шляхам комунізма. Пад кіраўніцтвам партыі Леніна — Сталіна вырашаецца грандыёзная гістарычная задача комуністычнага выхавання мас. Адным з галоўнейшых элементаў комуністычнага выхавання з'яўляецца барацьба за высокую прадукцыйнасць працы.

23-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка майстры інтэлектуальнай працы рэспублікі адзначаюць значнымі поспехамі ва ўздыме прадукцыйнасці сваёй працы. Таленавітыя творы, сагрэтыя гарачым пачуццём любві да радзімы, далі чытачу Я. Купала, Я. Колас, М. Лынькоў, З. Бядуля, П. Броўка, П. Глебка, А. Куляшоў, Ф Пестрак, М. Танк, З. Аксельрод, Я. Бранеўская, П. Панчанка і многія іншыя нашы пісьменнікі. Майстры сцэны здабылі новыя поспехі ў вырашэнні хвалюючай і надзвычай пачэснай задачы распрацоўкі ў тэатральным мастацтве рэспублікі вобразаў вялікіх геніяў чалавецтва Леніна і Сталіна.

Радасных творчых перамог дасягнулі майстры выяўленчага мастацтва Совецкай Беларусі. Аб гэтым сведчыць адкрываемая ў дні 23-гадавіны Кастрычніка выдатная тэматычная выстаўка «Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці».

Натхнёныя клопатамі большэвіцкай партыі, творча выхоўваючыся на лепшых узорах мастацтва вялікага рускага народа, беларускія мастакі паспяхова справіліся з вырашэннем велічнай задачы: сродкамі выяўленчага мастацтва шырока паказаць ролю вялікіх правадыроў Леніна і Сталіна, іх баявых саратнікаў, ролю большэвіцкай партыі ў арганізацыі беларускай дзяржаўнасці, у соцыялістычным росквіце Совецкай Беларусі.

Стварэнне гэтай выстаўкі з'явілася выдатнай творчай школай для мастакоў і старэйшага і маладога пакалення. Усе яны дэманструюць свой творчы рост, удасканаленне свайго майстэрства. Старэйшы майстар кісці В. Волкаў, таленавітыя прадстаўнікі маладога пакалення жывапісцаў Н. Пашкевіч, Е. Зайцаў, М. Манасзон, майстры скульптуры З. Азгур, А. Глебаў, Н. Рапапорт, увесь калектыў мастакоў рэспублікі працаваў натхнёна, з юнацкім запалам, з пачуццём вялікай адказнасці. І вынік працы — выдатная выстаўка, гастойны падарунак народу ў радасныя дні слаўнага свята.

Верна, дзейсна служыць справе комуністычнага выхавання мас, справе будаўніцтва комунізма заклікана наша літаратура, наша мастацтва. Майстэрствам і талентам, высокімі па сваіх ідэйных і мастацкіх якасцях творамі служыць справе ўмацавання магутнасці нашай радзімы, справе ўздыму пільнасці і мабілізацыйнай гатоўнасці совецкага народа — абавязак майстроў інтэлектуальнай працы. Каб выпаўніць гэты пачэсны абавязак патрыётаў соцыялістычнай радзімы, майстры ўсіх мастацтваў і літаратуры павінны працаваць больш і лепш. Для гэтага трэба неаслабна і нястомна вучыцца: узнімаць свой ідэйны ўзровень, авалодваць маркісцка-ленінскай тэорыяй, узбагачаць свой вопыт, удасканальваць майстэрства.

Няхай жыве і мацнее наша магутная радзіма — Саюз Совецкіх Соцыялістычных Рэспублік!

Няхай жыве Усесаюзная Комуністычная партыя большэвікоў — перадавы атрад працоўных Совецкага Саюза!

Няхай жыве вялікі непераможны сцяг Маркса — Энгельса — Леніна — Сталіна!

★★★

ЦУДОЎНЫ РОСКВІТ

Да адкрыцця выстаўкі „Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці"

Мастакі Совецкай Беларусі, натхнёныя вялікімі перамогамі соцыялізма, стварылі творы, якія ў ідэйных і творчых адносінах знамянуюць сабою цудоўны росквіт выяўленчага мастацтва БССР.

Калісьці, у дарэволюцыйным мінулым, па тэрыторыі Беларусі жылі і працавалі толькі тры мастакі-прафесіяналы: Ю. М. Пэн у Віцебску, Я. М. Кругер і Л. А. Альпяровіч у Мінску. У сучасны момант Саюз совецкіх мастакоў БССР аб'ядноўвае звыш 100 творчых работнікаў выяўленчага мастацтва. У мінулым годзе па волі партыі і ўрада адбылося гістарычнае з'еднанне беларускага народа. Да творчага калектыва нашых мастакоў далучыліся мастакі заходніх абласцей, сярод якіх мы маем такіх майстроў, як Кшэчаноўскі, Малярэвіч, Рапапорт, Краеўскі, Ляндау, бр. Зайдэнбольт, Мессер, Тыбер і інш.

Дзякуючы велізарнай увазе ЦК КП(б)Б да пытанняў выяўленчага мастацтва БССР мае сваю Карцінную галерэю ў Мінску, у Віцебску адкрыта карцінная галерэя імя Ю. М. Пэна, створана карцінная галерэя ў Баранавічах. Адкрыты дамы мастакоў у Мінску, Беластоку, Брэсце. Паспяхова працуе мастацкае вучылішча ў Віцебску, створана мастацкае вучылішча ў Беластоку, працуюць курсы па павышэнню кваліфікацыі маладых мастакоў у Мінску, дзве мастацкія студыі для юных дараванняў, рад ізостудый, арганізаваных пры Дамах народнай творчасці, для дарослых. Шырокі размах атрымала народнае выяўленчае мастацтва. Узмацнілася ўвага мясцовых органаў да аховы помнікаў старажытнасці, да ўстаноўленых у гарадах і пасёлках рэволюцыйных помнікаў.

Пасля Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі ўзнікла новая галіна выяўленчага мастацтва, непасрэдна звязаная з палітычным і грамадскім жыццём шырокіх мас працоўных, — мастацтва афармісцельскае.

Партыя і ўрад стварылі выдатныя ўмовы для плённай творчай работы мастакоў, для росту і росквіту мастацтва ў шырокіх народных масах. Лепшай ацэнкай работы нашых мастакоў з'яўляюцца вышэйшыя ўзнагароды ўрада — ордэны і медалі, якія атрымала група скульптараў, жывапісцаў, а таксама тэатральных мастакоў БССР.

Мастакамі БССР створаны значныя творы, якія вобразна адлюстроўваюць ярчэйшыя старонкі гісторыі барацьбы беларускага народа пад кіраўніцтвам Леніна і Сталіна за сваё соцыяльнае і нацыянальнае вызваленне, за сваю соцыялістычную дзяржаўнасць, за соцыялізм. Можна без перавелічэння сказаць, што мастакі рэспублікі выстаўкай сваіх работ, прысвечаных Леніну і Сталіну — арганізатарам беларускай дзяржаўнасці, зрабілі справу велізарнага культурнага і палітыка-прапагандысцкага значэння.

Значэнне гэтай выстаўкі заключаецца ў тым, што ў вялікай творчай рабоце выраслі і ўзмацнелі маладыя мастакі рэспублікі. Побач з майстрамі старэйшага пакалення і сфарміраваўшыміся мастакамі, якімі з'яўляюцца заслужаныя дзеячы мастацтваў БССР М. А. Керзін, В. В. Волкаў, З. І. Азгур, А. В. Грубэ, А. О. Бембель, А. М. Бразэр і мастакі Н. В. Дучыц, Н. А. Пашкевіч, Е. А. Зайцаў, М. І. Манасзон, І. А. Ахрэмчык, Л. М. Лейтман, Б. Е. Малкін і інш., заслужана сталі імёны таленавітых маладых мастакоў: тт. Ліўшыц, Дакальская, Касмачоў, Глебаў, Орлоў, Рапапорт, Забораў і інш.

Дасягненні выяўленчага мастацтва БССР асабліва відны ў сувязі з тым шляхам, які пройдзен мастакамі нашай рэспублікі. Калі ў мінулыя годы ў творчасці нашых мастакоў пераважалі эцюд, эскіз, пейзаж — абстрактныя, пасіўна адлюстроўваючыя нашае жыццё работы, у якіх не маглі ў поўнай меры развінуцца творчыя сілы мастакоў, то зараз у велізарнай сваёй большасці беларускія мастакі, натхнёныя перамогамі соцыялізма, прысвячаючы свае работы геніям чалавецтва Леніну і Сталіну, здолелі праявіць свае творчыя магчымасці ў рысунку, колеры і кампазіцыі.

Работы беларускіх мастакоў атрымалі высокую ацэнку мастацкай грамадскасці Масквы ў часе дэкады беларускага мастацтва.

Заслужаны дзеяч мастацтваў М. Керзін з'яўляецца адным з старэйшых скульптараў рэспублікі. Бюсты Энгельса, Леніна, ўстаноўленыя ў Доме ўрада, гавораць аб сур'ёзным падыходзе аўтара да вырашэння вобразаў правадыроў, аб вялікім тэхнічным майстэрстве скульптара. Керзін шмат зрабіў для выхавання маладых творчых кадраў скульптараў.

На выстаўцы ў Маскве тав. Керзін быў прадстаўлен нязлічкім, але дасканала выкананым барэльефам І. В. Сталіна. Зараз тав. Керзін узмоцнена працуе над скульптурнай групай «Шчаслівае юнацтва». Ім таксама зроблен (у гліне) партрэт заслужанага артыста БССР ордэнаносца Ю. Грыгоніса.

У Зале Пасяджэнняў Вярхоўнага Совета БССР знаходзіцца велізарны кампазіцыйны барэльеф Сталіна — работа заслужанага дзеяча мастацтваў А. Бембеля. Гэты барэльеф — значны твор нашай скульптуры. Для Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі тав. Бембелем зроблен барэльеф на абаронную тэматыку.

Заслужанаму дзеячу мастацтваў А. Грубэ належыць помнік Леніну ў Барысаве. У гэтай рабоце ў наяўнасці імкненне аўтара паказаць Уладзіміра Ільіча ва ўсёй яго шматвобразнасці змагара і мысліцеля, правадыра і чалавека. Да значных творчых удач тав. Грубэ трэба аднесці яго скульптуру ў дрэве «Трактарыстка», помнік Дзержынскаму, скульптуры «Беларус», «Ленін на трыбуне». Апошнія дзве работы былі паказаны на выстаўцы ў Маскве, прысвечанай дэкадзе беларускага мастацтва.

Прыкладам крапатлівай і ўпартай работы над вобразамі правадыроў служыць адзін з вядучых скульптараў БССР заслужаны дзеяч мастацтваў А. Бразэр. Ім зроблена скульптура «Сталін — зодчы». Шмат і паспяхова працаваў тав. Бразэр над вобразам С. М. Кірава. Вельмі цікава зроблены ім бюсты народнага артыста СССР Міхоэльса і яўрэйскага пісьменніка Бергельсона.

Вобразы Леніна і Сталіна паспяхова распрацоўвае заслужаны дзеяч мастацтваў З. Азгур. Ва ўсіх работах скульптара ёсць жаданне па-новаму, арыгінальна вырашыць узятую тэму. Яго вялікая скульптура «Ленін і Сталін» служыць добрым прыкладам гэтаму.

З скульптараў заходніх абласцей трэба вылучыць Н. Рапапорта з яго бліскучай групай «Вызваленне Заходняй Беларусі».

Значным творам у нашай скульптуры трэба лічыць манументальную групу А. Глебава на тэму «Вызваленая Беларусь».

Скульптар А. Орлоў пасля групы «Пагранічнік і калгасніца» зрабіў новы таленавіты твор—групу «Сталін і Орджанікідзе на заходнім фронце». Цікава і работа маладога скульптара А. Жорава—група «Орджанікідзе ў разведцы».

З старэйшага пакалення жывапісцаў, плённа працуючых і зараз, трэба адзначыць заслужанага дзеяча мастацтваў В. Волкава, творчая і, галоўным чынам, педагагічная дзейнасць якога працякае ў БССР няспынна з 1923 года. Тав. Волкавым напісан рад тэматычных карцін: «Партызаны», «Плытагоны», «Партрэт Леніна», «Перадача вопыту», рад графічных работ і г. д. Зробленая В. Волкавым карціна «Таварыш Свердлаў на гістарычным пасяджэнні ЦК паведамляе аб становішчы ў Мінску» з вялікай любоўю і натхнёна перадае вобразы геніяў рэволюцыі В. І. Леніна, І. В. Сталіна і іх саратнікаў—кіраўнікоў і арганізатараў перамог Кастрычніка.

Такую глыбокую задачу, як паказ правадыра ў канкрэтнай гістарычнай абстаноўцы, узяў на сябе мастак-ордэнаносец Н. А. Пашкевіч. Яго вялікая карціна «Сустрэча Сталіна з партызанамі на Заходнім фронце» авеяна рамантыкай дзён грамадзянскай вайны. Карціна паказвае гіганцкую дзейнасць правадыра ў справе збірання і ўзбраення рэволюцыйных сіл для разгрому ворагаў маладой Совецкай рэспублікі.

Глядач убачыць на выстаўцы гістарычную карціну «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 годзе». Мастак-ордэнаносец Е. А. Зайцаў перамог цяжкасці шматфігурнай кампазіцыі і ярка паказаў у сваёй рабоце вобразы совецкіх патрыётаў. Увасобленыя ў карціне вобразы пераклікаюцца з вобразамі патрыётаў нашай радзімы сёння.

Радам работ на абаронную таматыку (карціны мастака-ордэнаносца Манасзона «Знянацку» і «Сустрэча танкістаў», конная група скульптара Глебава—«Штаб РВС Паўднёва-Заходняга фронта», скульптура Орлова «Пагранічнік і калгасніца», карціны Заборава—«Чапаеў» і Красоўскага— «Сталін у РВС Заходняга фронта») беларускія мастакі падкрэслілі сваё разуменне асаблівасцей нашай пагранічнай рэспублікі.

Творча актыўнай з'яўляецца група таленавітых жывапісцаў рэспублікі: т. т. Пашкевіч, Зайцаў, Лейтман, Манасзон, Ахрэмчык, Красоўскі, Шэўчэнка, Дакальская. Такія карціны, як «Чапаеў» Зайцава, яго-ж «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 годзе», карціна Пашкевіча «Сталін у Рэўваенсовеце Заходняга фронта», «Сустрэча танкістаў» Манасзона—творы вялікай ідэйнай і мастацкай значымасці.

Шмат і паспяхова працуюць мастакі тт. Гедда, Дучыц, Кудрэвіч, Тарасікаў, Давідовіч, Е. Ціхановіч, А. Волкаў, Касмачоў, Забораў, Гаўрыленка, Мірынгоф. Радуе творчы рост маладых майстроў Ціхановіча і Давідовіча, даўшых рад тэматычных твораў. Выраслі ў сваёй творчасці маладыя мастакі тт. Ран, Андруховіч, Каржанеўскі, Галоўчанка і інш.

Дэкарацыйна-тэатральнае мастацтва прадстаўлена ў нас творчасцю мастакоў Марыкса, які афарміў больш 30-ці тэатральных пастановак, Малкіна, Кіпніса, Мільчына, Сонкіна, Кроля. Вялікім творчым экзаменам для тав. Кроля з'явілася яго работа над афармленнем опернага спектакля «Кветка шчасця» к дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве.

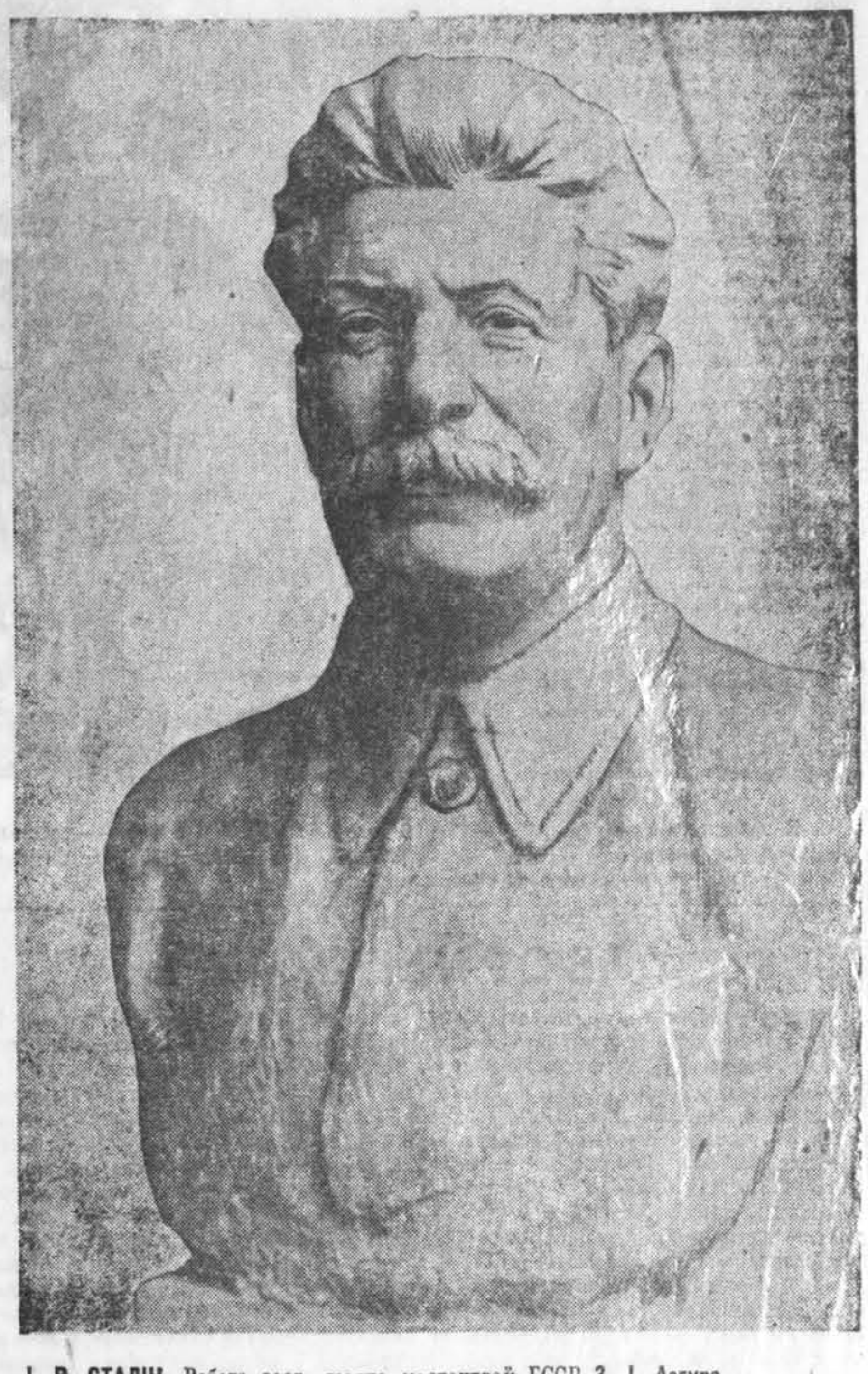
У галіне графікі мы маем рад вызначыўшыхся мастакоў, якія паспяхова і шмат працуюць. Гэта Гембіцкі, В. Ціхановіч, Гусеў, Малкін, Генін і інш.

Творчым поспехам нашых мастакоў мы абавязаны ЦК Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі, які аддаваў і аддае выключную ўвагу рабоце кожнага мастака.

Беларускія мастакі, акружаныя выключнай увагай партыі і ўрада, атрымліваючы вялікую дапамогу з боку майстроў выяўленчага мастацтва вялікага рускага народа, апіраючыся на багаты вопыт выстаўкі «Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці», ствараць да выстаўкі «Наша радзіма», прысвечанай 25-годдзю Совецкай улады, новыя выдатныя творы, узбагачаючыя квітнеючае мастацтва нашай вялікай соцыялістычнай радзімы.

І. РУБІНШТЭЙН,
Старшыня Саюза совецкіх мастакоў БССР.

★★★

І. В. СТАЛІН. Работа засл. дзеяча мастацтваў БССР **З. І. Азгура.** Фота І. Каплінскага.

А. Куляшоў

НОВЫЯ ВЕРШЫ

Мая Бесядзь

Кажуць, што рэкі птушкамі створаны,
Такімі малымі на першы пагляд.
Капалі і ў дзюбах адносілі ў бор яны
Мяшэчкі з зямлёй,
І ляцелі назад.

А каня гуляла, ды мыла іх здзекамі,
І птушкі паслалі ёй вечны праклён,
Таму і лятае яна над рэкамі
І просіць «піць»,
Аж да сёнешніх дзён.

Я ўпарты,
Не кіну пачатае справы, —
Капаю, дзяўбу, не шкадуючы сіл,
Пад кпіны аматараў лёгкае славы
Кідаю зямлю для іхных магіл.

З надзеяй гляджу на крыніцу
спатканую,
Хачу, каб яна разлілася ракой,
Ні Волгай магутнай,
Ні нават Камаю,
Хоць Бесяддзю, што на радзіме маёй.

Бо прагай да працы ахоплены часта я,
І сэрца апалена смагай радка,
Бо жыць не магу,
Як каня няшчасная,
Кропляй дажджу з лесавога лістка.

Станцыя Комунары

Ёсць станцыя такая — Комунары,
Не верыш мне,
На карту глянь, таварыш
Уніз ад Оршы, кожнаму вядома[illegible],
Стаіць яна ля роўных рэе[illegible]

Мне сёння пошта
Ліст адтуль прыслала
У ім знаёмай п[illegible]
І дзіўнай крыўды
Чаму прыехаць не[illegible]

Хто вам сказаў, [illegible]
Няпраўды тыя?..
Усё жыццё, ўсе[illegible]
Па даўна дарагому мне
Я з нецярплівым хвалява[illegible]

Не могуць вершы ўгнацца
А любы край шуміць знаё[illegible]
У кожным дрэве чую родны р[illegible]
Прыемна ехаць,
Аж займае дух!..

Я сёння ў шлеме ў вопратцы
вайсковай,
За колькі вёрст ад бітвы канчатковай
І сведчыць водгалле глухіх удараў,
Што блізка ўжо зусім...
Да Комунараў.

Паведамленне ТАСС

Калі сівым зраблюся дзедам,
Усімі паважаны госць,
У вёску родную прыеду,
У ельнік,
Крытыку на злосць.

Убачу радасныя змены,
Што сябра мой
Таксама дзед.
У бакоўцы захавалі сцены
Сляды знаёмых нам газет.

У раённай выцвіўшай газеце
Знайду
«Паведамленне ТАСС».
І ўспомню ўсё, чым жыў на свеце,
І ўсё, што хвалявала нас.

Захочацца з юнацкай залі
Яшчэ раз навіну пачуць.
А там,
Як класікі пісалі,
Не грэх забыцца і заснуць.

Падрыхтоўка да выбараў у мясцовыя Советы дэпутатаў працоўных у заходніх абласцях БССР

Работа на участках

Пісьменнікі, мастакі і калектывы мастацкай самадзейнасці Беластока актыўна ўключыліся ў падрыхтоўку да выбараў у мясцовыя Советы дэпутатаў працоўных.

У абласныя, акруговыя і участковыя выбарчыя камісіі вылучаны беларускія, польскія і яўрэйскія пісьменнікі. У абласной камісіі працуе паэт дэпутат Вярхоўнага Совета СССР Ф. Пестрак. У састаў участковых і акруговых камісій па выбарах вылучаны тт. М. Танк, Б. Геллер, Д. Сфард, І. Окрутны, М. Кнапгайс, П. Бінецкі, Г. Дабжынская, Ц. Крысько, Г. Смоляр, С. Дрэер, Ш. Жырман.

Больш 30 пісьменнікаў працуюць агітатарамі на выбарчых участках горада.

Рыхтуецца агульнагарадскі літаратурны вечар, на якім пісьменнікі выступяць з новымі творамі, прысвечанымі вялікай партыі Леніна—Сталіна, непарушнаму адзінству совецкага народа, нашай слаўнай Чырвонай Арміі. Рад літаратурных вечароў і выступленняў праводзіцца на выбарчых участках.

Створаны тры брыгады беларускіх, польскіх і яўрэйскіх пісьменнікаў, якія выедуць у гарады і раёны області для ўдзелу ў выбарчай кампаніі.

Мастакі разгарнулі шырокую работу па афармленню выбарчых участкаў. Над афармленнем працуюць тры брыгады, у якія ўваходзіць па 4—6 мастакоў. З поспехам працуюць агітатарамі сярод [illegible] сельніцтва мастакі тт. Малер, Ба[illegible] Хват.

БЕЛАСТОК (наш кар.).

За далейшы росквіт соцыялістычнай культуры народаў СССР, за новыя поспехі і заваёвы савецкай навукі, тэхнікі, мастацтва!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі.

К адкрыццю Усебеларускай мастацкай выстаўкі «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці». Карціна засл. дзеяча мастацтваў БССР В. В. Волкава «Выступленне таварыша Свердлава на гістарычным пасяджэнні ЦК партыі большэвікоў 10 кастрычніка 1917 года». Фотарэпрадукцыя І. Каплінскага.

ТВОРЧЫ РОСТ

Работы беларускіх мастакоў, якія былі прадстаўлены на выстаўцы, прысвечанай дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве, атрымалі высокую ацэнку мастакоў і ўсёй грамадскасці Масквы. Гэта выстаўка сведчыла аб выдатных творчых поспехах беларускіх мастакоў. Разам з тым дэкадная выстаўка папярэднічала яшчэ больш значнай для мастакоў Совецкай Беларусі падзеі — выстаўцы «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці».

Адкрываемая ў дні 23-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі выстаўка «Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці» з надзвычайнай поўнатой прадэманстрыруе перад нашай грамадскасцю росквіт выяўленчага мастацтва Совецкай Беларусі.

Мы — мастакі, удзельнікі выстаўкі, працавалі настойліва і натхнёна, імкнучыся з гонарам вырашыць задачу падрыхтоўкі тэматычнай выстаўкі: у дасканалых творах жывапісу, скульптуры, графікі паказаць мінулае — гераічную барацьбу беларускага народа за сваё вызваленне і сучаснае — наша шчаслівае жыццё, паказаць выключна вялікую ролю правадыроў комуністычнай партыі і народа Леніна і Сталіна, іх слаўных саратнікаў у стварэнні беларускай дзяржаўнасці, у соцыялістычным росквіце Совецкай Беларусі.

…ашай работы па падрыхтоўцы …яла выключна вялікая ўвага …коў з боку ЦК КП(б)Б, …дапамога мастакам з …П(б)Б тав. Кулагіна. …выстаўкі пашырыла …ларускіх мастакоў і …і пісання эцюдаў і …мастацка-поўнакаш…лоўнаў. У выніку …ьшай паўнатой рас…аванні мастакі Совецкай …

…твораў, прадстаўленых на …ласціва глыбокае раскрыццё …раўднае майстэрства.

…лікім палатном «Выступленне тав. …рдлава на гістарычным пасяджэнні ЦК партыі большэвікоў 10 кастрычніка 1917 года» выступае на выстаўцы заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Волкаў. Гэта майстэрскі напісаная карціна. Яна пакіне вялікае ўражанне ў гледача.

У серабрыстай гамме напісана цікавая па кампазіцыі карціна Н. Пашкевіча «Беларускія партызаны на прыёме ў таварыша Сталіна». Яркімі фарбамі, велічна, як велічна сама падзея, натхняўшая мастака напісана Е. Зайцавым карціна аб незабыўным дні вызвалення Чырвонай Арміяй Мінска ад белапольскіх акупантаў у ліпені 1920 года. Таленавітым жывапісцам паказала сябе Г. Дакальская, прадставіўшая на выстаўку карціну «Акупанты», у якой арыгінальна і тонка, сілуэтным рашэннем, стварыла тыповыя вобразы акупантаў-белапалякаў. З вялікім майстэрствам напісана мастаком Ліўшыцам карціна «Выступленне Я. М. Свердлава на 1-м Усебеларускім з'ездзе Советаў».

Цэльную па кампазіцыі, мяккую па тону карціну, знамянуючую творчую спеласць мастака, прадставіў Мірынгоф. Цікавыя кампазіцыйныя творы экспаніруюць Касмачоў — «Падпольная большэвіцкая друкарня», Забораў — «Да сына», Красоўскі — «Сталін і Орджанікідзе ў штабе Заходняга фронта», Андруховіч, Гольдрэй і многія іншыя.

Увагу гледача прыцягнуць і цікавыя пейзажы Лучыца, тонкія па колеру акварэлі Лейтмана.

Мастакі, прадстаўленыя на выстаўцы, у прыватнасці моладзь, ярка дэманстрыруюць свой творчы рост.

З вялікім хваляваннем і радасцю чакаю сустрэчы з гледачом на выстаўцы і я. Мною прадстаўлены работы: «Знянацку» — пра разбраенне банды акупантаў (1920 год), «Сустрэча танкістаў» — эпізод дзён вызвалення Заходняй Беларусі, эцюды аб уборцы ўраджаю ў калгасе.

Узброеныя вялікім творчым вопытам, набытым у часе падрыхтоўкі выстаўкі «Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці», мастакі Совецкай Беларусі прыступяць да вырашэння новых велічных творчых задач — да стварэння новых ідэйна і мастацка поўнакаштоўных твораў для Ўсесаюзнай выстаўкі «Наша радзіма».

М. МАНАСЗОН.

Заметкі скульптара

Кастрычніцкая рэволюцыя дала шырокія магчымасці для развіцця творчасці беларускага народа. Выстаўка «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці» паказвае вялікія здабыткі выяўленчага мастацтва Совецкай Беларусі.

Нам не сорамна гаварыць і пісаць аб беларускай скульптуры. Яна займае ў совецкім мастацтве досыць значнае месца.

Даволі малады, але ўжо спелы майстар Заір Азгур паказаў сябе ўсебакова, але асабліва праявіў сябе ў галіне партрэта. Азгур валодае дарам партрэтыста. Яго бюстры Я. Купалы, Л. Александроўскай добра запамінаюцца. Недахоп у бюстах Азгура ў тым, што скульптар дэталізіруе, але не абагульняе. Мне здаецца, што Азгуру неабходна больш працаваць над выяўленнем характару ствараемага вобраза.

Добрым майстрам з'яўляецца А. Глебаў. Цікава зроблена конная статуя. Нядаўна ён закончыў новы значны твор — вялікую конную групу. Шмат і плодатворна працуе А. Орлоў. Яго група «Пагранічнік і калгасніца», створаная для Сельскагаспадарчай выстаўкі, сведчыць аб ім як аб добрым скульптару.

Скульптар А. Жораў нядаўна закончыў вялікую групу «Орджанікідзе ў разведцы», якая з'яўляецца яго першым кампазіцыйным творам. Ядрэнная скульптура «Партызан» работы скульптара В. Бохана. Адчуваецца сур'ёзны падыход скульптара да гэтай работы.

Нечакана для многіх праявіў сябе малады скульптар Эйдэльман. У яго скульптуры «Гранатамётчык» ёсць добрыя якасці. У гэтай рабоце мы бачым, што Эйдэльман разумее пластыку і аб'ём у скульптуры.

Радасная з'ява — скульптура П. Рапапорта. Яго група «Вызваленая Заходняя Беларусь» робіць вялікае ўражанне. Гэта група каштоўна тым, што яна багата сваімі пластычнымі вобразамі.

Атрад беларускіх скульптараў папаўняецца маладымі кадрамі, і нам не сорамна будзе прыняць удзел на выстаўцы «Наша радзіма», да якой рыхтуюцца ўсе мастакі і скульптары вялікага Совецкага Саюза.

А. БРАЗЭР.
Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

★★★

Чатыры мастакі

★ А. Далін ★

Мастацтва, сагрэтае дыханнем вялікага мастака, — бессмяротна. Творы вялікіх майстроў, у які-б час гэтыя творы не ўзніклі, заўсёды будуць хваляваць чалавека, таму што ў гэтых творах глядач заўсёды знойдзе праўду жыцця, праўду вялікага чалавечага сэрца і грамадзянскага сумлення.

Дваццаць пяць стагоддзяў аддзяляе нас ад Праксіцеля, аднак вылепленая ім Афрадыта хвалюе нас і сёння. Сузіраючы гэты благародны і глыбока чалавечны вобраз, глядач паддаецца яго пакараючай абаяльнасці, таму што ў вобразе гэтай багіні сам мастак і яго час бачылі ідэал чалавека.

На карціне вялікага Рэпіна мы бачым, як Іван Грозны, патрасёны жахам ім-жа зробленага забойства, спрабуе ўсёй сілай свайго спозненага бацькоўскага кахання вярнуць да жыцця сына. Гэта карціна бессмяротна таму, што ў ёй глядач любой эпохі заўсёды ўбачыць глыбокую гуманістычную ідэю: злачынства ў самім сабе знаходзіць адплату.

Непаўторны тытан нашага часу Горкі ў вобразе дзяўчыны, пераможшай смерць, апеў адвечнае і нязгаснае імкненне чалавека да прыгожага.

Мастацтва соцыялістычнай эпохі, як найбольш гуманістычнае з усіх мастацтваў, сцвярджаючае хараство новага свету, расце і выхоўваецца на лепшых традыцыях вялікіх мастакоў мінулага.

У святочныя для мастакоў Беларусі дні, калі ў Мінску адкрываецца выдатная тэматычная мастацкая выстаўка, хочацца перш за ўсё прыгадаць традыцыі сапраўднага мастацтва і тых мастакоў, якія працуючы ў духу гэтых традыцый, развіваюць іх далей, рухаюць наперад мастацтва беларускага народа, мастацтва нашай соцыялістычнай радзімы.

З лепшых работ на выстаўцы хочацца, перш за ўсё, спыніцца на новай карціне беларускага мастака В. Волкава. Перад мастаком была пастаўлена выключнай складанасці задача — адлюстраваць на палатне гістарычнае пасяджэнне ЦК большэвікоў 10 (23) кастрычніка 1917 года, на якім абмяркоўвалася пытанне аб узброеным паўстанні. Мастак прарабіў вялікую работу па збіранню гістарычнага матэрыялу, напісаў шмат эскізаў, імкнучыся знайсці лепшае вырашэнне. І вынік бліскучы.

Галоўная вартасць карціны ў тым, што яна зусім гістарычная, у ёй няма таго налёту жанравасці, які мы бачым на гэтай-жа выстаўцы ў многіх карцінах на гістарычныя тэмы. Выхаваны на лепшых традыцыях рускай акадэміі, В. Волкаў здолеў знайсці надзвычай лаканічную кампазіцыю і надаць усяму яе жывапіснаму строю адзінства замыслу так што карціна гэта, у сілу цэльнасці ўспрыняцця дзейнічае на вас як-бы непасрэдна.

За простым сталом, у кватэры рабочага, засядае Цэнтральны Камітэт большэвіцкай партыі. Святло электрычнай лямпы накіравана ў цэнтр карціны, згуртоўваючы вашу ўвагу на тварах удзельнікаў пасяджэння. Справа — Ленін, Сталін і Дзержынскі. Злева — Урыцкі. У цэнтры кампазіцыі — Свердлаў, які дакладвае членам ЦК аб становішчы ў Мінску. Ленін, склаўшы рукі на стале, уважліва слухае дакладчыка і як-бы абдумвае рашэнне. Мастаку ўдалося перадаць не проста партрэтнае падабенства, а падабенства глыбока вобразнае, пры якім вы адчуваеце ўнутранае духоўнае аблічча Леніна, правадыра рэволюцыі і выдатнага чалавека. Мастак глыбока прачуў гэты вобраз, зразумеў яго, сагрэў любоўю сэрца. Выяўленчыя-ж сродкі ў такога вопытнага мастака, як Волкаў, узніклі самі сабою. Захапляе моцная лепка галавы, мадэліроўка твару, магутнага ленінскага ілба, глыбіня ззяючай у яго вачах мыслі. Тут кожная дэталь узбагачае вобраз, а не ўспрымаецца як дэталь натуралістычная.

Кампазіцыя карціны, усё яе жывапіснае гучанне добра перадаюць эпоху кастрычніка 1917 года. Мы бачым у гэтай карціне не зачыненых чатырма сценамі пакой, а адчуваем за гэтымі сценамі дыханне рэволюцыі. Вы глядзіце на Леніна і адчуваеце, што ніці гэтай рэволюцыі ў яго руках, што штаб большэвіцкай партыі гатоў узначаліць узброенае паўстанне і весці рэволюцыйны народ на барацьбу супроць контррэволюцыі.

З вялікай пераканаўчасцю перадаў мастак таксама вобразы верных саратнікаў Леніна—Сталіна, Свердлава, Дзержынскага і Урыцкага. У жывапісных адносінах асабліва ўдаўся мастаку вобраз Урыцкага. З вялікай свабоднай кісці напісан ён мастаком амаль адной фарбай, якая дае багатую жывапісную ігру ўценях.

Карціна гэта настолькі пераканаўчая, што даруеш мастаку некаторую сухаватасць яго палітры, лакальнасць фарбаў. Гэта новая работа В. Волкава, бясспрэчна, лепшая з усіх напісаных ім дасюль карцін.

На прыкладзе работы В. Волкава мы бачым, што мастацтва перамагае там, дзе мастак настойліва працуе над сваім удасканаленнем, дзе талент і творчае дзярзанне майстра абапіраецца на глыбокія прафесіянальныя веды.

З мастакоў маладога пакалення, упарта ўдасканальваючых сваё майстэрства, трэба перш за ўсё адзначыць Н. Пашкевіча. Яго карціна «Беларускія партызаны ў таварыша Сталіна ў штабе Заходняга фронта», бясспрэчна, набывае значэнне карціны этапнай для ўсяго беларускага выяўленчага мастацтва, як сведчанне росту гэтага мастацтва.

Таленавіты сын беларускага народа Н. Пашкевіч унёс у сваё мастацтва лірызм і прыгажосць беларускай прыроды і свайго народа. З эскізу ўжо можна было бачыць, што Н. Пашкевіч надзвычай смела і абдумана падышоў да сваёй тэмы, здолеў пазбегнуць трафарэту. Совецкі жывапіс ведае не адзін дзесятак карцін, паказваючых палявыя штабы, але сярод гэтых карцін толькі нямногія вылучаюцца арыгінальнасцю і смеласцю замыслу. Выпрацаваўся пэўны трафарэт з абавязковым прысутнічаннем палявой карты, тэлефонаў і іншых аксесуараў, якімі заняты героі карцін. Н. Пашкевіч адштурхоўваўся не ад гатовага і выпрацаванага трафарэту, а кіраваўся ўласным чуццём, сваім творчым мысленнем. Ён здолеў разгарнуць у сваёй карціне каласальную тэму,—сустрэча таварыша Сталіна з беларускімі партызанамі перарастае ў абагульняючую карціну эпохі грамадзянскай вайны і разгрому полчышчаў інтэрвентаў.

Абветраныя, у грубых вопратках увайшлі беларускія партызаны-багатыры ў пакой штаба. Сталін вітае іх. Колькі благародства і чалавечнасці ў гэтым бацькоўскім жэсце рукі Сталіна, у якім вы бачыце захапленне правадыра гэтымі багатырамі, якія ўзяліся за зброю, каб адстаяць заваёвы рэволюцыі. Некалі вялікі Рэпін у сваіх «Запарожцах» апеў вольніцу казацтва, стыхійнае пачуццё свабоды запарожскіх казакаў. У карціне Пашкевіча мы бачым новы паказ жыццёсцвярджаючай сілы свабодалюбівага народа, паўстаўшага на барацьбу з ворагам, арганізуемага і кіруемага ў гэтай барацьбе вялікай партыяй большэвікоў.

Нястомны працаўнік, Пашкевіч і ў гэтай сваёй новай рабоце паказаў сябе безупынна шукаючым новыя, усё больш пераканаўчыя сродкі мастацкага выражэння. Нягледзячы на некаторую ўмоўнасць каларыта, карціна Пашкевіча і па сваіх чыста жывапісных вартасцях можа быць бясспрэчна аднесена к ліку лепшых работ на выстаўцы.

Гаворачы аб скульптуры на выстаўцы, хочацца асобна адзначыць бясспрэчны поспех школы М. Керзіна.

Таленавіты А. Глебаў выступае на гэтай выстаўцы з новай коннай кампазіцыяй. Можна смела сказаць, што Глебаў—адзін з лепшых майстроў коннай кампазіцыі. Ужо адно гэта робіць творчасць скульптара выключна цікавай.

Здавалася-б, такая тэма як прарыў чырвонай конніцай белапольскага фронта, падсілу толькі жывапісцу. Аднак, Глебаў даказаў, што і пластычнымі сродкамі можна вырашыць такую задачу. Ён адштурхоўваўся ад эпізода: штаб Коннай арміі—Варашылаў, Будзённы і Шчадэнка—вядзе на прарыў чырвоную конніцу. Варашылаў, Будзённы і Шчадэнка імчацца праз стэп на конях. Правай рукой Варашылаў паказвае напрамак удару па ворагу. Будзённы, падаўшыся ўперад, выхапіўшы саблю, падрыхтаваўся да сутычкі з ворагам. Шчадэнка, што злева ад Варашылава магутным разваротам усёй сваёй фігуры, загадваючым жэстам левай рукі як-бы перадае загад скачучай за імі чырвонай конніцы абрушыць смерч клінкоў на армію інтэрвентаў. Пластычныя сродкі настолькі пераканаўчыя, што, гледзячы на гэтых трох коннікаў, вы як-бы адчуваеце рух велізарнай лавы конніцы.

Да недахопаў гэтай кампазіцыі можна аднесці некаторую затармажанасць руху ў асобных «чляненнях» кампазіцыі. Бясспрэчна, што ў далейшым скульптар Глебаў, працуючы над праблемай руху коннай кампазіцыі, даб'ецца яшчэ большых вынікаў.

Найбольш поўна прадстаўлена на выстаўцы творчасць З. Азгура. З яго новых работ, на наш погляд, асабліва вылучаецца партрэт калгасніка дэпутата Вярхоўнага Совета Саюза ССР Н. Батоўкіна. Абапіраючыся на сваё высокае прафесіянальнае майстэрства, глыбока прачуўшы на гэты раз вобраз свайго героя, Азгур стварыў народны вобраз знатнага чалавека рэспублікі. Многія работы Азгура да гэтага вылучаліся, пераважна, вонкавым партрэтным падабенствам, тут-жа ўвесь партрэт прасякнут унутраным раскрыццём вобраза. У гэтым партрэце перададзена благародства і адухатварэнне працоўнага, які праз працу і дзярзанне стаў дзяржаўным дзеячом. Уласцівая Азгуру дэталізацыя натуры тут не перашкаджае, а дапамагае, паколькі сам вобраз быў зразумет аўтарам. Вельмі многа гавораць у гэтым партрэце нават такія дэталі, як трактоўка рубахі, расхістаны каўнер паліто. Глядзіш на твар Н. Батоўкіна і адчуваеш ва ўсім яго абліччы, нібы выйшаў ён на прастор калгасных палёў і з пачуццём гордасці заглядзеўся на калгасныя багацці зямлі беларускай.

Умела выкарыстаная дэталь—вялікая сіла ў мастацтве. Застаецца пажадаць, каб і далей Азгур з поспехам працаваў над змястоўным бокам дэталізацыі, як гэта яму ўдалося ў партрэце Н. Батоўкіна.

Мы спыніліся на работах толькі чатырох мастакоў. Але і гэтага досыць, каб пераканацца ў вялікім якасным росце беларускага выяўленчага мастацтва.

Работа над вобразам Серго Орджанікідзе

Самаадданае служэнне справе комунізма было асновай усёй дзейнасці Орджанікідзе. Верны саратнік Вялікага Сталіна, Орджанікідзе з'яўляецца адным з арганізатараў беларускай дзяржаўнасці. Пасля вывучэння матэрыялу і звыш двух год працы над вобразам Орджанікідзе, мне сталі знаёмымі яго рысы, рухі, уся ўнутраная абаяльнасць гэтага чалавека, яго незвычайная энергія, волевы і страсны тэмперамент.

У карціне, дзе я даю выступленне Орджанікідзе на II франтавым з'ездзе ў гор. Мінску, мне хацелася паказаць глыбокую сувязь Орджанікідзе з салдацкай масай, яго пераканаўчую прамову, напружаную ўвагу слухачоў, а разам з паказам Орджанікідзе паказаць салдатаў, якія запоўнілі залы былога Дваранскага сабрання.

Е. ЦІХАНОВІЧ.

Выдатны здабытак

У гісторыі беларускага выяўленчага …стацтва выстаўка «Ленін і Сталін—ар…нізатары беларускай дзяржаўнасці» зой…надзвычай пачэснае месца. Гэта пер… выстаўка, якая сапраўды поўна па…а здабыткі выяўленчага мастацтва …рускага народа і падсуміруе дваццаці…вы творчы вопыт майстроў выяўленча… мастацтва Совецкай Беларусі.

…Выстаўка пакажа вялікія поспехі бела…кай скульптуры. Гэта галіна выяўлен… мастацтва ў Беларусі ўзнікла і раз…лася за годы совецкай улады. Поспехі …е — велізарныя. Шырока вядомы такія …айстры, як М. Керзін, А. Грубэ, А. Бра…эр, А. Бембель. Радуе творчы рост ма…дых скульптараў Глебава, Орлова, Жора…а, Рапапорта, даўшых таленавітыя творы.

Удзел у этапнай у гісторыі беларускага выяўленчага мастацтва выстаўцы «Ленін і Сталін—арганізатары беларускай дзяржаўнасці» мне, як мастаку, вельмі дораг.

Два годы я працаваў над сваімі работамі, якія экспаніруюцца на выстаўцы.

Я з вялікай любоўю і творчым хваляваннем працаваў над вобразам найвялікшага генія чалавецтва—таварыша Сталіна.

На выстаўцы экспаніруецца мая работа «Сталін—тварац Канстытуцыі». У гэтай рабоце я імкнуўся паказаць І. В. Сталіна як геніяльнага мысліцеля, нястомна працуючага на карысць народа.

Адначасна я працаваў над вобразамі народных герояў, саратнікаў вялікага Сталіна, і гэта работа дапамагала мне знаходзіць усё новыя і новыя сродкі для распрацоўкі вобраза, увасабляючага ўсю …удрасць і велічнасць нашага гераічнага …—вобраза вялікага Сталіна.

…зроблены партрэты Свердлава, …ідзе, выдатных сыноў партыі Леніна—Сталіна, аддаўшых сваё жыццё барацьбе за шчасце народа. Распрацоўка гэтых вобразаў ёсць маё імкненне да вырашэння натхняючай творчай задачы стварэння вобраза большэвіка ў мастацтве.

Шмат працаваў я і над вобразамі партыйных і непартыйных большэвікоў, людзей нашай сталінскай эпохі. Мною створана сюіта партрэтаў: песняры соцыялістычнай радзімы—народныя паэты БССР Янка Купала і Якуб Колас, народная артыстка СССР Л. Александроўская, сыны беларускага народа—Героі Совецкага Саюза Грыцавец, Копец, знатныя людзі соцыялістычнай сельскай гаспадаркі—дэпутат Вярхоўнага Совета СССР калгаснік Батоўкін, дэпутат Вярхоўнага Совета БССР калгаснік Барушкоў. Акрамя гэтых твораў, я зрабіў барэльеф «Маці».

Першай сваёй творчай задачай у 1941 годзе я стаўлю прадаўжэнне работы над вобразам Сталіна. Таксама буду працаваць над партрэтам аднаго з бліжэйшых саратнікаў вялікага Сталіна, главы Совецкага Ўрада В. М. Молатава.

Уваходзяць у мой творчы план і наступныя работы: стварэнне статуі беларускага «першадрукара», вучонага Фр. Скарыны, партрэта Ф. Багушэвіча, партрэтаў вялікіх рускіх жывапісцаў Рэпіна, Сурыкава, скульптара Антакольскага.

К канцу бягучага года мяркую закончыць групу «Маркс і Энгельс», над якой працую ўжо значны час.

Паспяховае выпаўненне творчых планаў абумоўлівае асабістая падрыхтаванасць мастака, у першую чаргу—авалоданне марксісцка-ленінскай тэорыяй. Над ідэйным узбраеннем, над вывучэннем гісторыі большэвіцкай партыі я няспынна працую.

З. АЗГУР.
Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

Няхай жыве наша родная Чырвоная Армія— магутны аплот мірнай працы народаў СССР, верны страж заваёў Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі.

МАЯ КАРЦІНА

Карцінай «Курлоўскі расстрэл» мне хацелася паказаць адзін з момантаў рэволюцыйнага руху, які ў 1905 годзе ахапіў усю краіну.

Вывучыўшы матэрыялы, я спыніўся на канкрэтнай падзеі—расстрэле рабочай дэманстрацыі па загаду губернатара Курлова.

Непахісная воля народа да перамогі, драматызм усёй сцэны, каларытнае вырашэнне карціны,—усе гэтыя складаныя задачы сталі прада мной.

Вялікую дапамогу аказвае нам, мастакам, пры вырашэнні гістарычных тэм падручнік «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)». Прыемна працаваць, ведаючы, што збыліся імкненні нашага народа.

І. ДАВІДОВІЧ.

К адкрыццю Усебеларускай мастацкай выстаўкі «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці». Злева направа: 1. Карціна мастака Е. Е. Красоўскага «Таварышы Сталін і Орджанікідзе ў штабе Рэўваенсовета Заходняга фронта». 2. Карціна мастака Ш. Б. Пікуса «Таварышы Варашылаў і Будзённы на Заходнім фронце». Фотарэпрадукцыя І. Каплінскага.

Няхай жыве Усесаюзная Комуністычная партыя большэвікоў— перадавы атрад працоўных Совецкага Саюза!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі.

★★★

АБ СТАНОЎЧЫМ ГЕРОЮ

★

Я. Шарахоўскі

★

АРТЫКУЛ ПЕРШЫ

Нягледзячы на тое, што гісторыя беларускага народа, гэта перш за ўсё — гісторыя шматвяковай непрымірымай барацьбы яго супроць польскага панства і што яна заключае ў сабе, такім чынам, багаты матэрыял для пісьменніка, — гістарычнай тэме не пашанцавала ў беларускай літаратуры. Геранічныя традыцыі беларускага народа яшчэ не атрымалі належнага мастацкага адлюстравання. Мінулае нашага народа чакае свайго мастака. Трэба сказаць, што на сёння беларуская літаратура дасягнула такога ўзроўню, калі яна можа брацца за вырашэнне гэтай задачы.

У дарэволюцыйнай беларускай літаратуры гістарычная тэма закраналася ў такіх творах, як «Курган», «Бандароўна» Я. Купалы. Але пры ўсёй мастацкай значнасці гэтых твораў, — а яны абодвы прысвечаны гераічнай тэме, — яны не даюць шырокіх карцін народнай барацьбы, не даюць шматграннага, індывідуалізіраванага вобраза народнага героя — змагара супроць польскіх паноў і беларускіх феадалаў, хаця і з'яўляюцца творамі сапраўды народнымі па свайму характару. Вобразы гэтых твораў эпічна-абагуленыя, яны дадзены выключна ў тыпалагічных рысах.

У совецкай беларускай літаратуры гістарычнай тэме прысвечаны рамантычная аповесць З. Бядулі «Салавей» і драматычная паэма «Кацярына Жарнасек» М. Клімковіча. У сваёй тэматычнай аснове твор З. Бядулі вельмі блізкі да «Кургана» Я. Купалы і «Сымона музыкі» Я. Коласа. Гэта варыяцыя на тэму аб непадкупнасці народнага таленту. Праўда, у З. Бядулі гэта тэма ўскладнена тым, што Сымон — Салавей не толькі не хоча паставіць на службу пану свае мастацтва, але і вырастае ў пратэстанта-бунтара, які ўзнімае сялян на ўзброеную барацьбу супроць паноў. Рамантычны вобраз станоўчага героя Салаўя, вобраз народны — гэта адно з лепшых дасягненняў беларускай совецкай літаратуры наогул (дарэчы ў п'есе рамантычнае абаянне гэтага вобраза знікла. Салавей з благароднага героя-пратэстанта ператварыўся ў звычайнага меладраматычнага, калі не лубачнага героя).

Але і «Салавей» З. Бядулі і «Кацярына Жарнасек» М. Клімковіча, па сутнасці, толькі падводзяць нас к паказу народнага паўстання, к стварэнню вобраза народнага героя, вобраза змагара. Дзея аповесці «Салавей» абрываецца на тым моманце, калі з Салаўя-бунтара і пратэстанта павінен быў вырасці ідэйны правадыр народнага паўстання, які мог-бы нейкім чынам фармуліраваць задачы і перспектывы барацьбы, які мог-бы раскрыць у барацьбе ўсе свае душэўныя сілы, вырасці ў шматгранны характар. У п'есе «Кацярына Жарнасек» таксама не вырашана задача стварэння вобраза героя народнага паўстання, які ўзнімаўся-б да асэнсавання гістарычнага лёсу беларускага народа, а стварэнне такога вобраза—адна з першачарговых задач беларускай совецкай літаратуры.

У рускай літаратуры ў гэтых адносінах зроблена значна больш. І ў стварэнні вобраза героя народнага паўстання значную дапамогу беларускім пісьменнікам можа аказаць вывучэнне вопыту рускай літаратуры, у прыватнасці вопыт работы А. Чапыгіна над вобразам Сцяпана Разіна.

Досыць шырока распрацаван вобраз народнага героя ў творах, напісаных на матэрыяле грамадзянскай вайны. Першае мастацкае адкрыццё ў гэтых адносінах было зроблена Д. Фурманавым у рамане «Чапаеў». Вобраз Чапаева — гэта не толькі соцыяльна абагулены тып, але і індывідуалізіраваны характар. У ім дадзены рысы, тыповыя для народнага героя і разам з тым глыбока індывідуальныя, якія робяць гэты вобраз непаўторным. Але іменна таму, што народным героям часоў грамадзянскай вайны уласцівы агульныя рысы, як камандзірам, звязаным з партызанскім рухам, у якіх стыхійны пачатак, інтуіцыя пераважаюць над ведамі і арганізаванасцю, то кожнаму з пісьменнікаў, якія пісалі аб народных героях, прыходзілася ў пэўнай меры паўтараць «Чапаева» Фурманава. Досыць параўнаць у гэтых адносінах розныя па мове і матэрыялу, але аднолькавыя па кампазіцыі станоўчага героя творы: «Чапаеў» Фурманава і «Качубей» А. Первенцава.

У беларускай літаратуры параўнаўча нямала пісалася аб грамадзянскай вайне і партызанскім руху, але сярод вобразаў гэтых твораў толькі вобраз дзеда Талаша з аповесці «Дрыгва» Я. Коласа ўзнімаецца да ўзроўню народнага героя. У паказе партызанскага руху «Дрыгва» мае нацыянальныя асаблівасці. Партызаны на Беларусі дзейнічалі дробнымі атрадамі, што ў значнай меры тлумачыцца ўмовамі лясістай мясцовасці. Лес і балоты надзейна хавалі партызанаў ад праследвання. Ва ўмовах-жа цэнтральнай Расіі партызанскія атрады, каб не быць знішчанымі, вымушаны былі адразу аб'ядноўвацца і выраслі ў буйныя рэгулярныя вайсковыя часці, а іх кіраўнікі выраслі ў выдатных камандзіраў, да якіх для ідэйнага кіраўніцтва партыя звычайна пасылала камісараў.

Першай спробай стварэння вобраза камісара-большэвіка ў беларускай літаратуры з'яўляецца вобраз незабыўнага Серго Орджанікідзе ў п'есе «Над Бярозай-ракой» П. Глебкі. Вельмі магчыма, што работа па перакладу «Барыса Гадунова» А. Пушкіна на беларускую мову дала П. Глебку першы штуршок для стварэння гэтага свайго твору, бо ў жанравых адносінах ён вельмі блізкі да «Барыса Гадунова». Як-жа выпісан вобраз Орджанікідзе ў п'есе? Упершыню ў п'есе Орджанікідзе з'яўляецца ў другім акце, на станцыі Прыяміна. Тут Глебка рысуе вобраз Серго стрыманымі мазкамі, сурова і проста. У размове з чырвонаармейцамі Алёшкам і Меляхам ён просты, душэўны, клапатлівы. Ён цікавіцца хатнімі справамі Меляха, бярэ ў яго адрас і абяцае пасадзейнічаць, каб яго сям'і далі зямлю. Ён сядае падмацавацца з Меляхам, есць з ім з аднаго капялка. Ён робіць заўвагу Алёшку, калі той, не ведаючы, з кім гаворыць, пачынае расказваць аб справах сваёй часці. У размове з камбрыгам Баяновічам ён цвёрды, строгі, бо Баяновіч камандзір нерашучы, безініцыятыўны, не разумее важнасці палітычнай работы з байцамі, але разам з тым Серго клапатлівы — забяспечвае брыгаду абуткам, хлебам. У размове з Бэсманам ён допытлівы, нават насцярожаны. Ён пытаецца ў Бэсмана: «Вы што такі пануры, невясёлы?», ён хоча даведацца ў Баяновіча, хто такі Бэсман, і зноў-жа зазначае: «Ён рэдка ўсміхаецца» Так шматгранна вырысоўваецца перад намі вобраз Серго ў другім акце. Надзвычай добра, што ўсе хто стыкаецца з Серго ў гэтым акце, трымаюцца з ім, як заўсёды, як кожны дзень, без афектацыі, без усведамлення, што Орджанікідзе высокі начальнік, — проста. У другім акце ў Серго ў адносінах да людзей выяўляецца стрыманая, але сапраўдная чалавечнасць і цеплыня. Выяўленню вобраза значна дапамагае тое, што ён пастаўлен у тыповыя абставіны.

Трэці акт нічым не дапаўняе вобраза Серго і нават зніжае ўражанне ад другога акта. У гэтым шмат вінавата тое, што Серго і іншым персанажам прыходзіцца дзейнічаць не ў тыповых, а ў надуманых абставінах і сітуацыях. Канфлікт маці з сынам. Азорычам выглядае мастацка непераканаўчым. Надуманым выглядае маналог маці над забітым сынам. Душэўных сіл маці, якая любіць сына, не хопіць для такога маналога. Ды і відаць намер аўтара праз маналог паўней раскрыць біяграфію Азорыча.

У гэтым акце паэт у вусны Серго часам укладвае словы, якія не вяжуцца з яго вобразам. Напрыклад: Серго пытаецца ў байцоў, ці не холадна ім. Байцы адказваюць, што не. Серго зноў пытаецца: — «Нябось прамоклі?» Галасы: — «Памыліся і вымаклі на год». Серго:—«Глядзіце, не азябніце, сябры». Калі людзі «вымаклі на год», то яны пэўна і «азяблі», бо справа адбывалася ўначы. Такія словы гучаць, па меншай меры, як іронія, якая тут зусім недарэчы. У гэтым акце Серго раптам пачынае гаварыць не сваёю мовою, а мовою сярэдняга і крыху сантыментальнага інтэлігента. Да Насты: «Няшчасная, устань». Аб Насце:

> Пакутная, старая наша маці,
> Я пазнаю тваю душу і сэрца,
> Вялікасную любасць да дзяцей.
> Чыя-ж рука не скамянела мёртва,
> Узняўшыся над галавою сына?
> Скажы нам, хто яго забойца, маці?

Такая тырада ў вуснах падпольшчыка, мужнага рэволюцыянера і цяпер воіна робіць проста-такі дзіўнае ўражанне. Над магілаю Азорыча аўтар зноў-такі прымушае Серго гаварыць абязлічанаю мовою сярэдняга інтэлігента: «Сумленна прайшоў... часна загінуў... яго не зламалі..., не згінуць ніколі шляхі баявыя... ідзіце-ж на подзвіг...» Усё гэта ідзе ўразрэз з вобразам Серго, створаным у другім акце.

Мала ў чым змяняецца становішча і ў чацвертым акце. Тут Мелях раптам забываецца, што ён селянін Тверской губерні, і пачынае дэкламіраваць:

> Ліхаманкай гараць нашы твары,
> Калі ты нам у твары глядзіш.
> Лепш вядзі нас, злачынных, таварыш,
> У агонь, у магілу, пад крыж.

Тут Серго гаворыць неабавязковыя словы, якія ствараюць уражанне многаслоўя і расцягнутасці п'есы. Наступная мясціна зусім лішняя:

> Серго:
> Ведайце, што нас
> Не пераможа ў дружбе аніхто,
> І на шляху вялікім гэтым — нас
> Чакае слава, шчасце, перамога.
> Галасы:
> Клянемся, ведаем, што нас
> Не пераможа ў дружбе аніхто.

Усё гэта зразумела з папярэдняга. У карціне дзевятай, дзея якой адбываецца на пазіцыі пад Барысавым, залішне вялікую ролю адыгрывае Бэсман. Серго два разы паўтарае, што Бэсман нашкодзіць. Мелях страляе ў Бэсмана і прамахваецца, камандзір брыгады Кузьмін гаворыць пра атаку Бэсмана. Наогул Бэсман тут паказан так, што ён нібы спаборнічае ў ваенным майстэрстве з Серго, але-ж... Серго— член Рэўваенсовета XVI арміі, а Бэсман паручык. З гэтай прычыны і слоўная перапалка Серго са злоўленым Бэсманам не дарэчы. Зусім незразумела, навошта паэту было паказваць справу так, што вынікі разведкі Серго пад Барысавым абясцэнены ўцёкам Бэсмана.

Ёсць тут недасканалыя, лішнія штрыхі ў мове, у паводзінах Серго, у адносінах да яго іншых персанажаў. Раненаму Меляху Серго гаворыць напышчаную фразу: «Сваю віну ты змыў сваёй крывёю». Мелях, які ў другім акце трымаўся перад Серго проста, з пачуццём уласнай вартасці, раптам выяўляе іконапісныя адносіны да яго — думаючы на месца багародзіцы павесіць яго партрэт. Пасля таго, як Макарэнка далажыў, што Чырвоная Армія забірае Барысаў, Серго раптам праяўляе нястрымную экспансію: «Барысаў? Макарэнка! Друг ты мой! Абдымемся! Вітаю! Малайцы!» Члены Рэўваенсовета так не трымалі сябе з байцамі. Што Серго на пазіцыі забаўляе дзіця, што зноў распытвае ў Меляха пра хатнія справы і дзяцей — лішняе. Гэта проста дубліруе тое, што было паказана ў другім акце, і нічога новага ў вобраз Серго не ўносіць. Як на прыклад удалай дэталі ў паказе Серго ў гэтым акце, можна ўказаць на тое месца, дзе ён не дазваляе Сёмку ісці ў бой без шынеля і аддае яму свой шынель. Добра зроблена канцоўка п'есы.

Увогуле можна зрабіць такі вывад: моцна напісаўшы вобраз Серго ў другім акце, Глебка не здолеў развіць яго ў далейшым, таму ў наступных актах вобраз трымаецца амаль выключна на ўражанні, атрыманым ад другога акта. П'еса паказвае, што аўтар недастаткова папрацаваў над мовою Серго.

Трэба звярнуць увагу на адну асаблівасць у стварэнні вобразаў герояў грамадзянскай вайны, вобразаў большэвікоў-камісараў. Гэтыя вобразы пісаліся альбо самімі ўдзельнікамі падзей, — так былі створаны «Чапаеў», «Качубей», «Разгром», альбо праз непасрэднае знаёмства з прататыпам, — так былі напісаны «Жалезны паток», «Дрыгва». І толькі ў рэдкіх выпадках гэтыя вобразы ствараліся шляхам мастацкага сінтэзу, праз вывучэнне матэрыялаў, — «Над Бярозай-ракой» Глебкі. Ва ўсіх трох выпадках гэтыя вобразы мелі прататыпаў. Аб чым гэта сведчыць? Гэта сведчыць аб той простай, але вельмі часта забываемай ісціне, што пісьменніку трэба вывучаць і ведаць жыццё. Фурманаў змагаўся поплеч з Чапаевым і толькі пасля гэтага напісаў аб ім кнігу. Ён сам перажыў падзеі, якія пасля апісаў. Будучы ўдзельнікам гэтых падзей, ён сутыкаўся з самымі рознастайнымі людзьмі, атрымаў багаты жыццёвы вопыт.

А ці многа ў нас ёсць пісьменнікаў, якія-б займалі хоць калі-небудзь рабочае месца побач з героем соцыялістычнай працы, альбо якія праз асабістае знаёмства з такім выдатным чалавекам шукалі-б прататыпа для вобраза станоўчага героя? Трэба вывучаць жыццё, вывучаць совецкага чалавека ў натуры. Ці не таму, што нашы пісьменнікі ведаюць толькі прыблізна перадавога совецкага чалавека, і вобразы станоўчых герояў у іхных творах толькі прыблізна жыццёвыя вобразы.

★★★

ВАЧЫМА МАЛАДОСЦІ

Максім Танк „Выбраныя вершы“

★

Г. Бярозкін

★

Вялікі рускі крытык-дэмакрат Дабралюбаў пісаў аб сучасных яму паэтах: «Сукупнасць сучасных паэтаў нашых пазбаўлена страсці і энергіі і таму не можа мець сабранасці, а хварэе, наадварот, раскіданасцю, неакрэсленасцю, нерашучасцю. Вершы нашых навейшых вершатворцаў—робленыя. Гэта зусім не тое, што выходзіць у чалавека, якога пэўнае ўражанне ці мысль уразілі так, што не могуць з сэрца выйсці, праследуюць, мучаць яго, не даюць яму нічога іншага бачыць і чуць, пакуль ён не дасць ім жыцця ў вершы, адпаведным яго ўнутранаму аб іх уяўленню».

Мы ўспомнілі гэта выдатнае выказванне Дабралюбава, чытаючы «Выбраныя вершы» Максіма Танка. Успомнілі не таму, што гэтыя вершы якім-небудзь бокам падыходзяць пад дабралюбаўскае азначэнне сучаснай яму паэзіі, а, наадварот, таму, што яны проста-такі супроцьлеглы гэтаму азначэнню. Самая каштоўная якасць паэзіі М. Танка заключана ў глыбока ўсвядомленым пачуцці яе неабходнасці, яе патрэбнасці народу. Амаль усе вершы М. Танка дыхаюць поўнай упэўненасцю ў праваце тых грамадскіх і творчых прынцыпаў, якія адстойвае паэт. М. Танк не мог зрабіць так, як зрабілі асуджаемыя Дабралюбавым паэты-сучаснікі: «Яны скажуць сабе: «а з гэтага-б нядрэнна верш напісаць», і калі час ёсць — напішуць, а то, бадай, і кінуць... Прадмет іх верша не звязан з імі кроўна і душэўна, ім не шкада яго кінуць...» У паэзіі М. Танка, у самым акце яго мастацкай творчасці ёсць тая цэльнасць, якую патрабуе Дабралюбаў. Чытаючы вершы М. Танка, нязменна адчуваеш цалкам усвядомленую і глыбока перажытую неабходнасць у паэтычнай творчасці, неабходнасць, якая праяўляе сябе з сілай велізарнай чалавечай страсці. Гэтым, перш за ўсё, падкупляюць вершы М. Танка.

У іх раскрываецца чалавек, які перабудоўвае свет, станоўчы герой, цэльная асоба, якая з'яўляецца па Дабралюбаву крытэрыем поўнацэннай паэтычнай творчасці. Аб канкрэтных якасцях гэтай асобы ў нашай крытыцы гаварылася шмат. Мы тут толькі паўторым, што асноўным момантам фарміравання паэтычнай асобы вершаў М. Танка з'яўляецца яе вострае, непрымірымае адчуванне соцыяльных супярэчнасцей. Ва ўмовах крывавага панскага панавання ў Заходняй Беларусі вершамі М. Танка гаварыла велізарная маса прыгнечанага беларускага народа. У гэтым сэнсе М. Танк з'яўляецца натуральным прадаўжальнікам лепшых благароднейшых традыцый рэволюцыйна-дэмакратычнай паэзіі Купалы—Коласа. У строгай адпаведнасці з гэтымі традыцыямі М. Танк стварыў вялікую колькасць вершаў, прысвечаных гаротнаму становішчу працоўнага сялянства ва ўмовах былой Польшчы («Ідзеш ты мой браце, з торбай на плечах», «Спатканне», «Шэрыя хаты, платы і вароты» і інш.). З пачуццём велізарнага болю піша паэт аб беларускіх мужыках, якія вымушаны кінуць свой край і ехаць у далёкія землі, у незнаёмыя краіны ў пошуках хлеба і заработку («Народ шумеў, кіпеў ля парахода»). Сэрца паэта сціскаецца невыказным болем аб Беларусі, калі ён бачыць яе бедны, прыгнечаны народ, яе згалелыя палі. Толькі адчуваючы велізарную любоў да роднага края, можна напісаць аб ім так пяшчотна і пранікнёна:

> А глянеш навокал—такая краіна:
> дзе ступіш—то рэха, то казка,
> быліна...

Вось ні з чым непараўноўваемае па чыстаце і празрыстасці паэтычнае апісанне родных мясц:

> Таму так свежы ранішы у нас,
> Як маладосць, як серабро крыніц.
> Часамі ў полі думаеш не раз,
> Каб як прайсці і сінь не замуціць...

Карыстаючыся выражэннем М. Танка, назвай аднаго з яго вершаў, можна сказаць, што паэт глядзіць на свет вачыма маладосці,—упартай, непахіснай маладосці, якая ўладарна дыктуе свае правы наперакор пануючым вакол няпраўдам і прыгнёту.

У нас вельмі часта падыходзяць да паэзіі М. Танка з вельмі агульнымі ўяўленнямі аб рэволюцыйна-дэмакратычнай паэзіі **наогул**, таму жывы і непаўторны воблік паэта робіцца нечым накшталт закамянеўшай маскі, звернутай да чытача ў адным нязменным выразе рашучасці і волі. Між тым, вершы М. Танка, як вершы сапраўднага жывога паэта, валодаюць безліччу індывідуальных рысаў, у якіх гранічна канкрэтызіраваліся агульныя якасці светапогляду паэта. З разгляду гэтых індывідуальных рысаў і павінен пачынацца канкрэтны аналіз паэтычнай творчасці М. Танка.

Нам здаецца, што асноўнай тэмай М. Танка, у якой ярчэй за ўсё праявіўся яго індывідуальны паэтычны тэмперамент, з'яўляецца тэма маладосці. У гэтай тэмы невычарпальная колькасць жывых праяўленняў. Выйшаўшая з родных беларускіх вёсак, гэта маладосць прымушана бадзяцца па этапах, «ад астрога да астрога». Пераносячы нечуваныя выпрабаванні, маладосць не апускае галавы: «Наша маладосць слязам і сумным песням не паверыць». Пайшоўшы ў далёкі шлях, маладосць сялянскага юнака запаслася вялікім грузам вясёлых песень, якім няма канца і краю. Песня — шырокая, задушэўная, то беструботна-гарэзная, то журботна-сумная — гучыць са старонак паэтычных зборнікаў М. Танка. У гэтай песні раскрываецца жывая душа юнака. З якім болем паэт прыгадвае тых сваіх таварышоў, якія «спяць і не падымуць галовы»! Аб іх, заўчасна загінуўшых таварышах, М. Танк сказаў надзвычай добра ў вершы, які не ўвайшоў ні ў адзін з папярэдніх зборнікаў паэта:

> Усё менш маіх таварышоў.
> Адных сляды пясок завеяў,
> Ці недзе спяць на Пірэнеях
> Пад ціхім попелам снягоў;
> Другія — сёння уначы
> Драты іржавыя пілуюць,
> Як ломяць мур і краты — чую, —
> Пайду і я ім памагчы.
> Можа, збуджу і тых, што спяць...
> А гэтым, пэўна, пакуль выстрал
> Сыпне на вочы мае лістам, —
> Паспею песню перадаць!

Гэты верш выдатны той стрымнасцю і глыбінёй пачуцця, з якім паэт гаворыць аб загінуўшых таварышах.

Звяртае на сябе ўвагу высокае ўсведамленне патрэбнасці свайго верша, які, як эстафета, перадаецца з рук гінучых у рукі тых, хто прадаўжае іх жывую справу.

Паэтычная тэма М. Танка — тэма мужнай, непахіснай маладосці — ў роўнай меры рэалізавалася ў лірыцы і ў эпічных фрагментах паэта. Паэма «Журавінавы цвет» дае аб'ектыўнае, так сказаць, эпічнае выражэнне гэтай тэме. Сюжэт паэмы традыцыйны: кічлівы і пікчэмны польскі ўлан спрабуе спакусіць сялянскую дзяўчыну Раісу, якую кахае сялянскі юнак Васіль. Нікчэмнасці ўлана, які да самазабыцця марыць аб санных подзвігах, процістаўляецца багатае душэўнае жыццё простага аратага Васіля. «Журавінавы цвет» — няскончаная паэма, гэта толькі эпічныя фрагменты, і, як усе эпічныя рэчы Танка, яны выраслі з яго лірыкі, насычаны мноствам дэталей лірычнага характару. Лірыкай, па сутнасці, і вобраз Каліноўскага ў паэме «Каліноўскі». Вобраз сялянскага бунтара ў паэме М. Танка дадзен не як аб'ектыўнае выражэнне гістарычна існаваўшай асобы,— ва ўсякім выпадку аб'ектыўна-гістарычная данасць адыгрывае другарадную ролю ў фігуры Каліноўскага, — а як суб'ектыўна-вобразнае выражэнне лірычнай тэмы паэта. Вось чаму Каліноўскі гаворыць такія словы, якія нязменна гучаць у вуснах лірычнага героя вершаў М. Танка. Паўтараецца і сам характар вобразнасці, уласцівай лірычным вершам паэта:

> Цяпер недзе на плёсах далёкіх
> Мыюць пер'е зарой журавлі...

Каліноўскі, як і сам паэт, глядзіць на свет вачыма маладосці...

Лепшыя вершы М. Танка тыя, у якіх паэт непасрэдна звяртаецца да чытача, вершы, у якіх найбольш выразная размоўная інтанацыя пераконвае, хвалюе чытача, актывізіруе яго ўвагу. Гэта перш за ўсё тыя вершы, дзе Танк выступае з абвінавачваючай прамовай, поўнай сарказму і болю, супроць «айцоў-іезуітаў»:

> Я не магу вас песняй цешыць
> З абмытых бурамі эстрад,
> Хоць меў-бы пенсію штомесяц
> І спакайней-бы жыў я шмат...
> А так ўжо сёння я не першы,
> Прышоўшы зморана дамоў,
> Да позняй ночы мыю вершы
> Ад вашых пальцаў, ад слядоў.

У гэтых вершах інтанацыйны жэст паэта рэзкі і своеасаблівы. Безупыннае ўжыванне інтанацыйнага пачатку стварае ўражанне велізарнай усхваляванасці гэтай неправзойдзенай па яркасці і запальчывасці аратарскай прамовы паэта.

У нашы спрэчкі аб паэзіі, аб метадах паэтычнай работы, аб інтанацыйным вершы паэзія Танка, — якая ў лепшых яе ўзорах непасрэдна звернута к чытач[у], актывізіруе яго волевыя якасці, — у[в]ходзіць жывым пераконваючым а[ргумен]там. У сваіх лепшых вершах [М. Танк] следуе паэтычнай традыцыі Маяк[оўскага], якая патрабуе падпарадкавання [вершава]нага размеру жывой стыхіі чала[вечай гу]таркі. Танк робіць гэта выдатн[а. Такія] вершы, як «Раманс», «Яны», «Пачатак оды», з'яўляюцца [узорамі] энергічнай чалавечай гутаркі, [якая нясе]сіць за чытача, не распле[скаўшы] страціўшы ў «прыблізных» [illegible] ных метафарах, увесь бо[ль] [ча]лавека, які вязе напру[гу] [illegible] выбражаемым працінк[а]...

У М. Танка ёсць нямі[ала] [універ]сальных, стылізаваных [illegible] ню. Тым не менш, пры [illegible] што інтанацыйны пача[так] [ар]ганізуючым пачаткам [illegible] урывак з верша «З па[illegible]» які ўзятэн у форме ра[illegible] інтанацыйнага жэсту:

> Кажуць: пажав[illegible]
> ноч месячную, май[illegible]
> альбо сівую буру на Ла-Маншы,
> Не буў я тэм...

Верш «Плывуць стругі», да якога ўзят эпіграф з Маякоўскага, увесь пабудаван на безупынных паўторах інтанацыйнага звароту:

> Гэй воды, быстрая рака,
> Назад лепш павярні!

Жывая інтанацыя вызначае і ка[лень]нічныя размеры многіх вершаў М. Танка. У гэтых адносінах прыкметна ўпартая вучоба маладога паэта на лепшых узорах вершавай культуры совецкай паэзіі. Арыентацыя на вершавую культуру рускага народа ў паэзіі М. Танка з'явілася канкрэтным следствам яго агульна-ідэйнай установкі на Совецкі Саюз. У вершах М. Танка можна сустрэць паэтычныя мініспэнцыі з «Слова аб палку Ігаравы»:

> Спяць ланцюжніцкія чутка ра[illegible]
> Настаражыліся аглоблямі вазы,
> Быццам гусі, што сабраліся па[illegible]
> І чакаюць дапярожна на прызыў.

Ці вось лермантаўскія радкі: «А я хачу... ворагам кінуць у вочы з-пад сэрца **апырсканы кроўю** гарачаю верш». Гэтыя радкі нагадваюць лермантаўскі «жалезны верш», «абліты горыччу і злосцю». У Маякоўскага (рыфмы якога часта сустракаюцца ў вершах Танка, — «не з кім» — «Неўскім») М. Танк вучыўся ўменню выражаць вершам бясконцы свет соцыяльных пачуццяў, свет калектыўнай мужнасці і волі.

У асобе Максіма Танка беларуская совецкая паэзія набыла першакласнага паэта, паэта незвычайнай чыстаты і сілы голасу. Аб гэтым паэце можна было-б сказаць, што калі-б яго не было, нам трэба было-б яго выдумаць. Настолькі ён патрэбен нам.

Працоўныя Совецкага Саюза! Не забывайце аб капіталістычным акружэнні! Будзем няўхільна ўмацоўваць нашу Чырвону Армію і нашу соцыялістычную разведку—ВЧК!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі.

К адкрыццю Усебеларускай мастацкай выстаўкі «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці». Злева направа: 1) Карціна мастака Х. М. Лiўшыца «Выступленне таварыша Свердлава на 1-м Усебеларускім з'ездзе Советаў годзе». 2) Карціна мастака Н. І. Гусева «Таварыш Калінін праводзіць войскі, накіроўваемыя на Заходні фронт». 3) Карціна мастака В. І. Берзіна «Выступленне таварыша Кагановіча на Магілёўскім губернскім з'ездзе Советаў». Фотарэпрадукцыі І. Г[illegible]

Няхай жыве наш рабочы клас! Няхай жыве наша калгаснае сялянства! Няхай жыве наша, совецкая, інтэлігенцыя!

З лозунгаў ЦК ВКП(б) да XXIII гадавіны Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі.

★ ★ ★

МАЙСТРЫ ОПЕРНАГА МАСТАЦТВА

★

М. Модэль

★

У музыцы, як і ў паэзіі, жыве душа народа, яго паэтычны воблік. Оперная музыка, «ігрою пяшчотных пачуццяў хвалюючы нашу кроў» (Буало), натхняе і ўзвышае чалавека.

У свеце рамантычных страсцей, якімі жыве оперны тэатр, рэльефна вырысоўваецца фігура паэта опернага мастацтва — актора.

Не ўсім акторам дадзена быць паэтамі.

«Смешон мне тот актер, что мямлит и везет, не в силах сразу нам раскрыть событий ход», чытаем мы ў вершах «Паэтычнага мастацтва» Буало.

І разам з тым мы прыгадваем светлы воблік вялікага мастака опернай сцэны Л. В. Собінава, яго, «собінаўскае» гарэнне ў творчасці, непрымірымасць з усялякай сцэнічнай пошласцю, яго страснае імкненне да мастацкай праўды і прастаты, бесперапыннае ўдасканаленне ствараемых вобразаў. Мы прыгадваем А. П. Чэхава, які пісаў, што «іграць трэба проста, глыбока і благародна».

Майстрамі беларускага опернага мастацтва, яго паэтамі з'яўляюцца Рыта Млодэк, Пётр Засецкі, Міхаіл Дзянісаў.

Паэтамі іх стварыла наша цудоўнае жыццё, выдатны вакальны і драматычны талент, сумленнасць сапраўдных совецкіх мастакоў.

Паэтычны воблік Рыты Млодэк мы, перш за ўсё, уяўляем праз яе цудоўнае вакальнае дараванне. Млодэк артыстычна, у яе прыгожы тэмбр голасу, дасканалая дыкцыя. Свет музычных вобразаў—яе родная стыхія. Адароная вакалістка надзелена пачуццём акторскага выабражэння, пачуццём тэатральнасці.

Нам успамінаецца Млодэк—Таццяна. Таццяна Пушкіна і Чайкоўскага ўвасабляе магутнасць кахання, маладосць і жыццё, узвышаную чалавечую асобу. У вобразе Таццяны—Млодэк мы бачым лірычна[...] та-патэтычную і незвычайна пяшчот[...] душэўнае тамленне, чыстату і цнот[...] глыбокага пачуцця—цэльнасць на[...] і велізарную ўнутраную сілу...

[...]больш дасканалымі ў выкананні па багаццю інтанацый, былі сцэна [...]ыялаг Таццяны і няні.

[...]помнілі лірычны пафас, паэтыч[...]ажосць, сакравенныя пачуцці і [...]ны свет пушкінскай Лізы-Мло[...]я дама»), залушэўную цеплы[...]насць Наталлі («Ціхі Дон»).

[...] Рыту Млодэк, як пранік[...]сю («Міхась Падгорны»). [...]ся— абагулены тып бела[...]ай дзяўчыны, носьбіта на[...]мкненняў, вялікага і страс[...]кахання. Яе Марыся—ка[...] Станіслаўскага — «сімвал [...]ажосці, сілы, пафасу, [...] і дасціпнасці». У Мары[...]ае, трапяткое пачуццё. У [...]арыі (другі акт) да слёз [...]туючая душа, чалавечая [...]ня. Вось дзе вакальны [...] і бясконца хвалюючы [...] высокая музыкальнасць і [...]расць. І ўсё-ж, сучаснай вяршыні [...]го вакальнага і драматычнага даравання Млодэк дасягнула ў партыі Надзейкі («Кветка шчасця»)—беларускай Снягурачкі.

Надзейка—крыштальна чыстая лірычная гераіня. Меладычны рысунак гэтай партыі грацыёзны, пяшчотны, акварэльны. Надзейка—наіўная, непасрэдная, сардэчная. Прывабнасць і чароўнасць вобраза ў яго блізасці да народнай паэзіі, народнай песні, да беларускай прыроды. Атмасфера прыроды, якая агортвае Надзейку, стварае мяккі і цёплы каларыт, без якога немагчыма жыццё гэтага вобраза.

Рыта Млодэк з чуласцю натхнёнага мастака выконвае партыю Надзейкі. У яе пранікнёна-лірычным спяванні і псіхалагічна тонкай ігры—светлая радасць парываў, задуменнасць і гарманічнасць.

«Праўдзівасць і шчырасць,—пісаў П. І. Чайкоўскі Танееву,—непасрэдны прадукт унутранага пачуцця». Цёплае ўнутранае пачуццё—пастаянны спадарожнік творчага жыцця Рыты Млодэк.

Пётр Засецкі ў пэўнай ступені равеснік оперы «У пушчах Палесся». Разам з «нараджэннем» гэтай оперы нарадзіўся і ён у новай якасці. Засецкі стаў шырока вядомым артыстам у выніку двух створаных ім вобразаў—Саўкі Мільгуна і Мікіты.

Саўка—складаны і супярэчлівы вобраз, у якім трагічныя рысы спалучаюцца з гумарам і лірыкай. У Саўкі ёсць поўны глыбокага філасофскага сэнсу маналог, які выражае сумненні і душэўную барацьбу, адольваючыя яго. Асноўная думка маналога—нараджэнне новай свядомасці ў Саўкі ў працэсе перамагання халопскай маралі, у якой ён выхоўваўся ўсё сваё жыццё. Засецкі—вельмі тонкі і разважны актор. У жартаўлівых папеўках яго партыі многа злой іроніі, насмешкі і выразных трагічных нот. Засецкі раскрывае ўсё музыкальнае багацце партыі, знаходзіць і пераканаўчыя індывідуальныя рысы для кожнай сцэнічнай сітуацыі і патрэбную інтанацыю. Засецкі выдатны актор-псіхолаг. Ён глыбока разумее музычную драматургію, музыкальныя думкі партыі. Саўка стаў асноўным вобразам у оперы ў значнай меры з прычыны выключнай мастацка-пранікнёнай ігры Засецкага, яго тонкага разумення музычнай мовы Багатырова.

Нельга без хвалявання ўспомніць сцэны размовы Саўкі з Аўгіняй (IV акт). Гэтыя, найбольш яркія і таленавітыя старонкі партытуры Багатырова раскрыты Засецкім і Друкер з такой патрасаючай глыбінёй і тэмпераментам, якія, на нашу думку, зрабілі гэту сцэну цэнтральнай сцэнай оперы.

Засецкаму ўласціва выключная прастата і непасрэднасць, ён валодае здольнасцю знаходзіць «душу ролі».

Засецкі і рэжысёр Шлепянаў знайшлі агульны стыль і агульную сцэнічную мову. Артыст зразумеў замысел Шлепянава ў оперы «У пушчах Палесся» і з пранікліваспю, уласцівай яму, узбагаціў гэты замысел уласным тэмпераментам. Гэта агульнасць рэжысёрскага замыслу і яго ажыццяўленне артыстам яшчэ больш праявілася ў «Кветцы шчасця» — светлай і жыццёраднаснай народнай оперы.

«Кветка шчасця»—спектакль свежай рэжысёрскай думкі, фантазіі, вострай і скульптурнай мізансцэны, спектакль лірычны. Шлепянаў прыхільны да лірыкі, але асабліва ён адчувае гумар. Гумар—любімейшая стыхія і Засецкага. Талент Засецкага ўзбагаціў партыю бабыля Мікіты. Партыя Мікіты, які шукае сваю кветку шчасця, насычана разумным народным гумарам. Яго жартаўлівая каваціна пабудавана на дасціпнай народнай тэме. Не старасць бабыля цікавіла артыста, а страсная, няўтрымная любоў да жыцця Мікіты. Ён па-дзіцячаму наіўны, захапляецца як юнак, рухавы, поўны чалавечай радасці. У вобразе Мікіты-Засецкага многа свежасці, навізны, фантазіі. Індывідуальнасць Засецкага незвычайна багатая. Нават у эпізодзе ён вылучаецца сярод іншых своеасаблівасцю тэмпераменту. Эпізадычная роля Марціна ў оперы «Міхась Падгорны» Засецкім сагрэта і напоўнена жыццём. Пётр Засецкі—актор рэдкага непаўторнага даравання.

Яркім мастаком опернай сцэны з'яўляецца Міхаіл Дзянісаў—артыст з прыгожым і сакавітым голасам і цікавым драматычным дараваннем. Дзянісаву арганічна чужды оперныя штампы. У выконваемых ім партыях ён пранікае ў плоць, у кроў вобраза, знаходзіць у ім жывыя чалавечыя рысы. І яркая мастацкая дэталь служыць Дзянісаву для стварэння вобраза жывога чалавека на опернай сцэне.

Дзянісаў валодае добрым стылем вакальнага выканання партыі,—ён па-сапраўднаму жыве ў вобразе. Незабыўнае ўражанне пакідае ігра Дзянісава ў ролі Рыгалета, асабліва ў сцэне, дзе ён выступае як выкрывальнік. Яго ўсхваляваны зварот да прыдворнай знаці быў поўны глыбокага ўнутранага парыву. Артыст раскрыў душэўную драму бацькі, які перажывае вялікае гора. За таленавітай ігрой Дзянісава, тады яшчэ маладога артыста, глядач сачыў з вялікім хваляваннем.

Артыстычнае дараванне Дзянісава асабліва ярка праявілася ў беларускім совецкім оперным рэпертуары. Дзянісаў—Кузьміч нам уяўляецца горача любячым жыццё, удыхаючым шырокімі грудзьмі яе арамат. Празрыстая і чыстая, як ранняя зара, поўная мяккай вясенняй цеплыні арыя Кузьміча «Люблю я прыволле шырокіх палёў» у выкананні Дзянісава перадае глыбокую чалавечнасць бальшэвіка-падпольшчыка, паўнату яго жыццесцвярджаючага светаадчування.

Зусім іншая манера сцэнічнага і вакальнага ўвасаблення партыі Змітрака ў Дзянісава. Рысунак вобраза Змітрака вострыя, гратэсковы.

Каханне Змітрака да Марысі, гэта не тое высокае пачуццё, пра якое Белінскі пісаў, што яно можа ачалавечыць нават дзікуна. Каханне Змітрака эгаістычнае, уласніцкае. Прыгожая жонка—гэта дадатак да сытага і багатага жыцця.

Пачуццё уласніцкай самазадаволенасці ў эмацыянальнай палітры Дзянісава-Закрэўскага з'яўляецца дамініруючым. Яно змяняецца жывёльным страхам за жыццёвы лёс у апошнім, драматычным дуэце з Марысяй.

Вобраз Змітрака ў Дзянісава незвычайна блізкі да жыцця, да рэальнага быту,—быць можа, яшчэ больш, чым рамантычны вобраз Кузьміча.

Дзянісаў у сваёй творчасці верны традыцыям Л. Собінава, вучэнню Станіслаўскага. Вобразы Рыгалета, Кузьміча, Змітрака Закрэўскага і многія іншыя, якія створаны Дзянісавым, жывуць сапраўдным сцэнічным жыццём.

Міхаіл Дзянісаў—чулы мастак совецкай опернай сцэны.

Выдатнікі вучобы Мінскай музычнай школы-дзесяцігодкі ў дні святкавання XXIII гадавіны Вялікага Кастрычніка выступяць у святочных канцэртах. **На здымку:** Выдатніца 8 класа школы **Р. І. Берман** рыхтуе для выступлення ў канцэрце па радыё санату Бетховена. Слухае ігру прафесар засл. артыст БССР **А. К. Клумаў.**

Фота Л. Папковіча (БЕЛТА).

Кірыл Канцэвой

Чырвонаармеец

Дзеці

Граніцу часці перайшлі
Кавалерыйскія, і громка
Сустрэла родная старонка
Нас, як гаспадароў зямлі.
І дзеці беглі ўбасанож
Па вуліцы. Гарэлі ружай
Іх тварыкі.
Байцоў аружжа
Цікавіла іх. Капаў дождж.
І мне прыпомнілася, як
І я глядзеў праз плот на зброю,
І мне тады — ў шэсць год герою! —
З каня даў шомпалам паляк...
Упаў я моўчкі на зямлю
І, грызучы яе, заплакаў...
З часоў тых на белапалякаў
Я помсту гнеўную каплю.
Цяпер не тое: не такі
Баец чырвоны я, і з намі.
Як з клапатлівымі бацькамі,
Сябруюць дзеці й старыкі.
І вось яны сустрэлі нас,
Падносяць яблыкі, букеты...
О, дзеці, па дарогах гэтых
Прынеслі шчасце мы да вас!

N часць.

Талачынская арцель мастацкага вышывання «Чырвоны тэкстыльшчык» другі год экспаніруе свае вырабы на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы. **На здымку:** стаханаўкі-вышывальшчыцы **В. А. Ермашкевіч, В. М. Крамянецкая** і **Р. Г. Штэйфман** за работай.

Фота І. Шышко (БЕЛТА).

★ ★ ★

ТЭАТР ЮНАГА ГЛЕДАЧА БССР НАПЯРЭДАДНІ ЎСЕСАЮЗНАГА АГЛЯДУ

Беларускі Тэатр юнага гледача выязджае ў Маскву для ўдзелу ва ўсесаюзным аглядзе дзіцячых тэатраў.

Тэатр юнага гледача — малады тэатр, аднак ён па праву заваяваў віднае месца ў сістэме беларускіх тэатраў. Рад апошніх работ Тэатра юнага гледача сведчыць аб тым, што маладыя акторы ўпэўнена і ўпарта авалодваюць сцэнічным майстэрствам, тэатральнай культурай.

Да спелых работ тэатра належыць спектакль «Цудоўная дудка», які тэатр пакажа ў Маскве на аглядзе. Аўтар п'есы В. Вольскі, карыстаючыся матэрыялам беларускіх казак, стварыў вельмі ўдалы твор, які з'яўляецца вялікай каштоўнасцю для дзіцячай сцэны. Казка аб смелым і мудрым Янку, які здолеў выйсці пераможцам з усіх прыгод, расказана ярка і захапляюча. У палацы дурнога і жорсткага караля, у лесе — у адзінаборстве з асілкам і ў роднай вёсцы — у сутычцы з панам і яго слугамі, — усюды Янка, у якім ўвасоблена народная мужнасць, смеласць і благародства, атрымлівае перамогу над сваімі тупымі і жорсткімі ворагамі.

Пастаноўшчык спектакля народны артыст БССР Е. А. Міровіч стварыў цікавы, яркі спектакль, прарабіўшы пры гэтым вялікую педагагічную работу з акторамі.

Актор В. Чэмелоў выконвае ў спектаклі ролю караля Дурымонта. Дурымонт такі гранічна дурны, жорсткі і баязлівы, што ў яго сцэнічным паказе лёгка ўпасці ў грубы шарж. Арт. Чэмелоў пазбегнуў гэтай небяспекі, ён стварыў вобраз вельмі яркі, сакавіты, прасякнуты вострым гумарам. Чэмелоў іграе тэмпераментна, ён умее захапіць гледача, — у кожнай сцэне яго Дурымонт выклікае бурную рэакцыю: нянавісць, пагарду, насмешку юнай аудыторыі. Адароным акторам Чэмелоў праявіў сябе і ў радзе іншых спектакляў. Запомніўся яго дзядзька ў «Блакітным і ружовым» Бруштэйн. Актору ўдалося стварыць вельмі арыгінальны, сагрэты вялікай душэўнай цеплынёй вобраз.

Роля казачніка ў «Снежнай каралеве», [...] Святлова — новыя цікавыя работы гэтага многаабяцаючага актора.

З вялікай выразнасцю і вайстрынёй рысунка выконвае ў спектаклі «Цудоўная дудка» ролю астралога актор Л. Фрыман. Запамінаецца выкананне Фрыдманам і ролі Паўла Карчагіна. У гэтай вялікай і адказнай рабоце малады актор паказаў свае магчымасці з найбольшай яркасцю. Найбольш удаўся Фрыдману паказ выдатнага вобраза героя нашага часу, створанага Н. Астроўскім, у другой палове спектаклю. З вялікай драматычнай сілай перадае актор мужную барацьбу Паўла са страшнай хваробай і вялікую перамогу Паўла, чэрпаючага сілу ў сваёй гарачай любві і адданасці справе барацьбы за перамогу комунізма.

У аглядавым спектаклі актрыса С. Гурвіч выступае ў эпізадычнай ролі, мала характэрнай для гэтай цікавай актрысы. Актрыса Гурвіч у многіх спектаклях Тэатра юнага гледача стварыла поўнацэнныя вобразы, адзначаныя сапраўдным талентам. Яна ўмее ствараць вобразы сваіх юных герояў — хлапчукоў і дзяўчынак — з падкупляючай непасрэднасцю. Пры гэтым актрыса ўмее раскрыць характар кожнага свайго героя, яна не карыстаецца наборам гатовых прыёмаў, прынятых для паказу хлапчукоў і дзяўчынак на сцэне, а кожны раз спрабуе паказаць жывы характэрны вобраз. І ў такіх ролях, як Макс («Годы выпрабаванняў»), Жэня («Блакітнае і ружовае»), ёй гэта ва многім удалося. Выкананне ролі Валі ў спектаклі «Як гартавалася сталь», Ніны ў п'есе Чэкіна «Ноч у верасні» паказвае, што артыстка не абмяжоўвае сябе ролямі, адпавядаючымі яе «амплуа», а імкнецца — не без поспеху — пашырыць свае акторскія выразіцельныя сродкі.

Цэнтральную ролю Янкі ў аглядавым спектаклі выконвае артыст В. Ігнацьеў. Гэта работа — вялікая ўдача маладога актора. Янка — юнак з вялікай душой і вострым розумам — устае ў спектаклі вельмі пераканаўча і красачна.

Красачна і жыванісна выканана ў спектаклі роля асілка акторам Л. Будзько. Удала выканана артыстам Н. Цурбаковым роля каралеўскага канцлера. У ігры Цурбакова шмат сакавітасці, сапраўды сцэнічнай выразнасці і тэмпераменту.

Яшчэ шмат імён хочацца назваць, гаворачы аб акторскім калектыве Тэатра юнага гледача.

Галерэю вобразаў дзяўчынак стварае ў розных спектаклях артыстка В. Брайчэўская. Яна ўмее не толькі зацікавіць паказваемым вобразам, але і выклікаць гарачую сімпатыю гледача да гэтага вобраза. Такім быў створаны актрысай вобраз Герды ў спектаклі «Снежная каралева».

Шмат пачуцця ўкладвае артыстка П. Басінкевіч у паказваемыя ёю вобразы — Блюмы ў спектаклі «Блакітнае і ружовае» і інш.

Пладатворна працуюць адароныя актрысы Тэатра юнага гледача Заборская, Болітэр, Цімафеева. Шмат цікавых ролей зроблена акторамі Матусевічам, Клеўскай, Роттэр, Навіцкім, Стэльмахам і радам іншых.

Чытач няправільна зразумеў-бы нас, калі-б з гэтых радкоў зрабіў вывад, што акторы Тэатра юнага гледача ведаюць адны толькі дасягненні ў сваіх работах. Наадварот, няўдач і паражэнняў было больш чым дастаткова ў кожным спектаклі. Але мы лічым патрэбным у гэтым артыкуле падкрэсліць той несумненны факт, што акторскі калектыў Тэатра юнага гледача мае значныя поспехі, што маладыя акторы Тэатра юнага гледача ідуць шляхам безупыннага ўдасканалення. Несумненна, кожнаму з іх неабходна яшчэ вельмі многа вучыцца і працаваць, каб дасягнуць майстэрства. Але і дасягнутае ўжо Тэатрам юнага гледача пераканаўча паказвае, што мы маем справу з адароным, жыццёздольным тэатральным калектывам, які па праву можа прымаць удзел ва ўсесаюзным спаборніцтве дзіцячых тэатраў.

Агляд, прыкоўваючы ўвагу грамадскасці да дзейнасці дзіцячых тэатраў павінен спрыяць таму, каб і ў нас, у БССР, справе стварэння высокакультурнага тэатра для дзяцей была аддадзена больш увагі, каб былі створаны ўсе ўмовы, неабходныя для безупыннага росту гэтага тэатра.

Адной з такіх умоў, і прытым рашаючай, з'яўляецца стварэнне высокаякаснага рэпертуару. Беларускія пісьменнікі павінны выканаць свой абавязак перад адзіным у рэспубліцы тэатрам для дзяцей — напісаць для яго добрыя п'есы.

Але і сам тэатр павінен рашуча палепшыць сваю работу, павысіць сваю тэатральную культуру, зрабіцца больш патрабавальным к мастацкаму ўзроўню кожнай сваёй работы. Трэба, каб усесаюзны агляд з'явіўся магутным штуршком к далейшаму росту і ўздыму Тэатра юнага гледача БССР.

М. ЮДЭЛЕВІЧ.

Б. Смольскі

Творчасць Аладава

Трыццаць год пасияхова творча працуе адзін са старэйшых прадстаўнікоў беларускага музычнага мастацтва, кампазітар Нікалай Ільіч Аладаў.

Дзейнасць Н. І. Аладава ў Беларусі надзвычай рознастайна: кампазітарская творчасць, навукова-даследчая і педагагічная работа, а таксама рознастайна праяўляемая музычная практыка.

Н. Аладаў — яркі самабытны талент, акрэслены майстар-мастак, які адыграў значную ролю ў развіцці беларускай сімфанічнай і камернай музыкі.

Н. Аладаў нарадзіўся ў 1890 годзе ў Пецербургу ў сям'і служачага. Цяга да музыкі, прагнае жаданне вучыцца музыцы праявілася ў яго ўжо ў маленстве. У гімназічныя годы, не маючы яшчэ ніякай [...]ычнай падрыхтоўкі, Аладаў пісаў [...]нныя мініятуры, п'ескі, вальсы, [...] інш. Сур'ёзныя заняткі па тэорыі [...]ый пачаліся ў 18-гадовым узросце [...] кіраваннем кампазітара-этнографа [...]ва (вучня Н. А. Рымскага-Корса[...] Заняткі ішлі вельмі паспяхова, і [...] Аладаў выступіў з першымі сваімі [...]йнымі кампазіцыямі. У 1910 годзе [...]а яго фортэп'янная саната і не[...] рамансаў на тэксты Кальцова: [...]сть девушки», «Не скажу никому» [...]нш. Праз два годы, на адным з камерных вечароў таварыства прыяцеляў музыкі, кіруемага вядомым музыказнаўцам і даследчыкам Фіндэйзенам, гэтыя творы былі з вялікім поспехам выкананы.

Першыя ўжо творы паказалі незвычайныя творчыя здольнасці кампазітара, [...]о імкненне да вынаходлівасці ў галіне [...]моніі, да напружаных драматычных і [...]ачных гучанняў.

[...] Аладаў уступіў на кампазітарскае [...]ча ў годы ідэйнага разброду, ахапіўшага [...]рускую інтэлігенцыю, у перыяд, [...]гія рускія мастакі, паэты і кам[...] былі ў палоне сімвалізму, містычных [...] «модных» плыней таго [...] ноткі рамантычнага суму і меланхалічнага раздум'я з'явіліся былі ў асобных рамансах Аладава («Осеннее», «Ночь» і інш.). Але карціны ўнутранага свету суб'ектыўных перажыванняў не надоўга захапілі кампазітара. Ужо ў годы грамадзянскай вайны пачаліся пошукі выйсця ў свет суровай жыццёсцвярджаючай барацьбы, паявілася імкненне да арганічнай сувязі з жыццём.

Н. Аладаў, майстар, галоўным чынам, буйнай сімфанічнай формы, пачаў з вакальнай лірыкі на тэксты Кальцова, лірыкі, прасякнутай глыбокім пачуццём любві да народнага жыцця. У сваіх рамансах Аладаў ішоў па шляху паглыблення рэалістычных, галоўным чынам, драматычных рысаў паэзіі Кальцова. Рэалізм, яркі і напружаны драматызм, любоў да народнай тэматыкі, да народных вобразаў —характэрныя рысы і ўсёй музыкі кампазітара. За перыяд з 1910 па 1923 год Аладаў апрацаваў шмат народных песень, напісаў звыш 20 рамансаў, фортэп'янную і скрыпічную санаты, фортэп'яннае трыё, сімфанічную фантазію і першую сімфонію (ф-моль).

На працягу 13 год (1910—1923) Аладаў працаваў на розных участках музычнага мастацтва, выключна добрасумленна і з вялікай любоўю выконваючы свае абавязкі. У пачатку 20-х год, працуючы на курсах у Маскве выкладчыкам гармоніі, ён упершыню пазнаёміўся з беларускай народнай песняй.

З 1924 года Аладаў звязаў сваю творчасць цалкам з беларускім музычным мастацтвам. У гэтым годзе ён прыехаў у Мінск, дзе стаў адным з арганізатараў беларускага музычнага тэхнікума і першым яго педагогам па музычна-тэарэтычных дысцыплінах. Педагагічная работа Аладава з'явілася надзвычай плодатворнай і атрымала высокую ацэнку. Калі ў 1932 годзе была арганізавана Дзяржаўная беларуская кансерваторыя, Аладаў быў запрошан кіраваць класамі кампазіцыі і спецыяльных тэарэтычных дысцыплін. З вучняў Аладава хочацца адзначыць таленавітага беларускага кампазітара Багатырова, які скончыў кансерваторыю па класу прафесара Залатарова, кампазітараў Іванова, Сендэрэя (працуе ў Маскве), маладых кампазітараў Лукаса, Алоўнікава, дырыжораў Гурэвіч, Кавалёва, шматлікіх музыказнаўцаў, якія працуюць у Свердлоўскай і Беларускай кансерваторыях і ў музычных вучылішчах Беларусі.

У першыя годы сваёй работы ў Мінску Аладаў аддае вялікую ўвагу беларускаму музычнаму фальклору, пракладаючы шлях прафесіянальнай музычнай творчасці да яе невычарпальнай жывіцельнай крыніцы — народнай песні. Жывая зацікаўленасць Аладава беларускай народнай творчасцю, актыўная работа па гарманізацыі, апрацоўцы і выкарыстанню народнай беларускай песні ў буйных сімфанічных формах выклікана не выпадковымі прычынамі, а вынікае з самых асноў светапогляду совецкага музыканта. Дарэволюцыйная Беларусь не ведала ні сімфанічнай, ні камернай музыкі. «Літоўская рапсодыя» Карловіча альбо аркестровая сюіта Рагоўскага былі адзінкавымі в'явамі і ніякага «надвор'я» не рабілі. Беларуская сімфанічная і камерная музыка — цалкам з'ява совецкай мастацкай культуры, прычым узнікла яна і сфарміравалася ў надзіва кароткі тэрмін. Сярод беларускіх кампазітараў-сімфаністаў Аладаву, бясспрэчна, належыць першае месца.

За час работы ў Мінску Аладавым напісана да 10 сімфанічных і вакальна-сімфанічных твораў. Большасці іх кампазітар імкнецца надаць напружаны, усхваляваны, драматычны характар («Сімфонія на беларускія тэмы», прысвечаная дню 8 сакавіка, паэма «Мацней смерці», фантазія «Дума пра пагранічніка Лагоду» і інш.). Другія напісаны ў канцэртна-дывертысментным плане (сімфаньета, капрычыё на беларускія тэмы, вясёлая ўверцюра «Даёш» і інш.).

Сімфонія (другая па ліку) была напісана ў 1929 годзе (фінал быў выканан у Мінску ў 1931 годзе, першая і другая часткі — у Маскве ў 1935 годзе па радыё). Матэрыялам для яе паслужылі песні, якія рысуюць цяжкое становішча жанчыны ў дарэволюцыйнай Беларусі (у сімфоніі выкарыстана папулярная народная песня «Чалавек жонку б'е», якая з'яўляецца лейттэмай сімфоніі). Характэрныя рысы сімфоніі — арганічная сувязь усіх частак, абумоўленая тэматычным адзінствам, сапраўды сімфанічнае развіццё матэрыялу і яркі, усхваляваны драматызм.

Храналагічна другім аркестровым творам Аладава з'явілася уверцюра-фантазія «Зары насустрач», напісаная на конкурс, абвешчаны Наркамасветы Беларусі да 15-годдзя Кастрычніка, на якім яна атрымала першую прэмію. У гэтым творы Аладавым зроблена спроба даць музычную сатыру ў шырокім сімфанічным плане.

Цэнтральным і найбольш вылучаючымся творам Аладава з'яўляецца яго паэма «Мацней смерці», створаная да 10-годдзя з дня смерці В. І. Леніна. Гэты таленавіты твор можна без усякіх перавелічэнняў ахарактарызаваць, як важную веху не толькі на творчым шляху кампазітара, але і ў агульным развіцці сімфанічнай музыкі Беларусі. Сімфанічная паэма — твор героіка-драматычнага складу. Сімфонія распадаецца на тры адзелы. Першы адлюстроўвае настроі шырокіх мас Совецкага Саюза ў апошнія дні перад смерцю Леніна, трывожныя чуткі аб стане яго здароўя і цяжкую вестку аб яго смерці. Другі адзел — пахавальны марш. У трэцім — адлюстраван гераічны пафас будаўніцтва соцыялізма.

Асноўную ідэю паэмы кампазітару ўдалося паказаць надзвычай ярка, не гледзячы на ўсю цяжкасць і адказнасць праграмы. У паэме Аладаў ідзе па шляху вялікага філасофскага абагульнення, адсюль імкненне да сімфанічнага развіцця матэрыялу, да яснай тэматычнай распрацоўкі, да вострых дынамічных нарастанняў, да вялікай, глыбока насычанай, выразнай мелодыкі і ўсхваляванага драматызму.

Наступным буйным творам праграмнага характару з'явілася лірыка-драматычная фантазія для аркестра «Казка-быль» («Чэлюскінская эпапея»). У гэтым творы кампазітар падкрэслівае канкрэтныя сітуацыі і фіксіруе асобныя настроі, эпізоды з жыцця чэлюскінцаў. Характарызуючы стадыі гэтай эпапеі, кампазітар дае красачныя карціны разгарнуўшыхся падзей, але ва ўсім гэтым няма таго вялікага напружанага драматызму і філасофскай абагуленасці, якія былі ў паэме «Мацней смерці».

З некалькіх сімфанічных твораў, напісаных кампазітарамі за апошнія тры годы, найбольшую цікавасць прадстаўляе сімфанічная фантазія «Дума пра пагранічніка Лагоду» (напісана ў 1938 годзе). Гэта апавядальнага характару сімфанічная фантазія ярка і цёпла паказвае благароднае аблічча героя-пагранічніка, які аддаў жыццё за радзіму. Для гэтай фантазіі характэрны арганічнае ўнутранае развіццё музычнага матэрыялу, простая і разам з тым арыгінальная музычная мова, эмацыянальная прыўзнятасць, яснасць і глыбіня мастацкіх вобразаў. У першай палове фантазіі кампазітар дае нам вобраз выдатнага пагранічніка Лагоды (на службе і ў быту), у другой паказвае бой і гібель Лагоды, клятву над яго грабам. Вялікая эмацыянальная сіла, мэтанакіраванасць і ўнутранае адзінства твора зрабілі яго адным з лепшых узораў беларускай праграмнай сімфанічнай музыкі. Гэты твор неаднаразова выконваўся ў Мінску і ў Маскве — на дэкадах совецкай музыкі і беларускага мастацтва.

Да праграмных сімфанічных твораў адносіцца своеасаблівая драматызіраваная вакальна-сімфанічная паэма «Над ракою Арэсай» для аркестра, хора і пяці салістаў. Паэма напісана паводле аднайменнага твора народнага паэта БССР Янкі Купалы. Твор вобразна характарызуе напружаную барацьбу беларускага працоўнага сялянства за перамогу калектыўнай працы, за новае, радаснае жыццё. Вакальна-сімфанічная паэма «Над ракою Арэсай» аб'ядноўвае ў сабе прынцыпы музычнай драматургіі і сімфанізму. Сюжэтнасць музычных вобразаў спалучаецца тут з шырокім сімфанічным развіццём. Драматычны змест раскрываецца ў чаргаванні асобных эпізодаў. Прынцыпы кантрасту шырока выкарыстаны кампазітарам: сумежныя эпізоды рэзка адрозніваюцца адзін ад другога па драматычнаму сэнсу і па характару. Разам з тым твор прасякнут глыбокім унутраным адзінствам.

Камерныя творы, большасць якіх напісана на беларускія народныя тэмы, займаюць значнае месца ў творчасці Аладава, уступаючы толькі сімфанічнаму жанру. Большасць твораў камернай музыкі («Квартэт», фортэп'янны квінтэт, фортэп'яннае трыё, нанет) з'яўляюцца каштоўным укладам у беларускую камерную музыку. Аладаў дасканала валодае гучнасцю ансамбля. Яго фортэп'яннае трыё, струнны квартэт, квінтэт і нанет гучаць ярка, каларытна, часам набліжаючыся да аркестровага гучання (нанет). Віртуозная кампазітарская тэхніка не парушае агульнай яснасці формы і не ўскладняе іх разумення.

Найбольш яркі камерны твор Аладава — нанет. Па свайму аркестраваму каларыту і праграмных тэндэнцыях нанет з'яўляецца своеасаблівай камернай сімфоніяй для дзевяці інструментаў. У нанеце хочацца адзначыць выдатнае пачуццё інструментоўкі, лёгкасць, амаль адчувальную празрыстасць фактуры выдатнага ансамбля. У кожнай частцы можна знайсці своеасаблівае пераламленне гэтых якасцей. У прыватнасці, скерца зіхаціць яркімі фарбамі, эфектным чаргаваннем тэмбраў. Нанет Аладава — сведчанне сапраўднага натхнення кампазітара. Шчырасць і благародства эмоцый, прастата і яснасць музычных вобразаў, бліскучае майстэрства даюць права лічыць гэты твор выдатнай з'явай у совецкай камернай музыцы.

У галіне вакальнай музыкі Аладавым напісана звыш 50 рамансаў, масавых песень, апрацовак, хораў і г. д. Адметная якасць рамансаў Аладава — незвычайная гібкасць меладычнай лініі і сакавітая фактура фортэп'яннага суправаджэння. Сярод рамансаў на беларускую тэматыку вядомы «Лета», «Як прышла я па ток малаціць» і інш.

За заслугі ў развіцці беларускага мастацтва урад совецкай краіны ўзнагародзіў Н. І. Аладава медаллю «За трудовое отличие». Н. І. Аладаў нястомна і плённа працуе на карысць квітнеючага мастацтва беларускага народа.

Адказны рэдактар І. Д. ГУРСКІ.

Адрас рэдакцыі газеты: Мінск, Совецкая, 76, Дом пісьменніка. Тэлефон 25-394. Газета «Літаратура і Мастацтва» выходзіць штотыднёва.

Мінск, друкарня «Звязды»